

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : กรณีศึกษาจังหวัดกระบี่” ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูล คือ จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์

ผลการศึกษาข้อมูล ผู้ศึกษาสามารถนำข้อมูลที่ได้ออกมาแจกแจงและจัดเป็นหมวดหมู่ตามขอบเขตและกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจในด้านพุทธศาสนาและการเมืองโดยทั่วไป

ส่วนที่ 3 ทักษะคิดและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตย

ส่วนที่ 4 บทบาทของพระสงฆ์

ส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สามารถแบ่งกลุ่มพระสงฆ์ออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มด้านช่วงอายุ
2. กลุ่มด้านระยะเวลาการครองพรษา
3. ด้านการศึกษา

กลุ่มที่ 1 กลุ่มด้านช่วงอายุ สามารถแบ่งช่วงอายุของพระสงฆ์ที่ครองตำแหน่งเจ้าอาวาส ได้ดังนี้

1.1 ช่วงอายุ ตั้งแต่ 31 – 40 ปี มีจำนวน 3 รูป ได้แก่

- 1) พระปลัดวีระศักดิ์ ฉนุทธะมูโม เจ้าอาวาสวัดคลองท่อม อายุ 31 ปี
- 2) พระมหาวิรัช ฐิตสุโข เจ้าอาวาสวัดธรรมาวุทธธรรมาราม อายุ 35 ปี
- 3) พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร เจ้าอาวาสวัดโคกเคี่ยม อายุ 38 ปี

1.2 ช่วงอายุ ตั้งแต่ 41 – 50 ปี มีจำนวน 7 รูป ได้แก่

- 1) พระมหาสมพล ฐมมวิคโก

- เจ้าอาวาสวัดป่าบุรุษประชาสรรค์ อายุ 44 ปี
- 2) พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปรีนทุโก
เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุจันทรมงคล อายุ 45 ปี
 - 3) พระมหาจำรูญ รตนราโม
เจ้าอาวาสวัดควนสบาย อายุ 46 ปี
 - 4) พระกริธา อิศุสโร
เจ้าอาวาสวัดไสไทย อายุ 47 ปี
 - 5) พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริมนูญโญ
เจ้าอาวาสวัดโกคากูทามาตย์ อายุ 50 ปี
 - 6) พระปลัดน้อย กตุสาโร
เจ้าอาวาสวัดบางเหียน อายุ 50 ปี
 - 7) พระอธิการสุภาพ ฆมฺมปาโล
เจ้าอาวาสวัดทรายขาว อายุ 50 ปี

1.3 ช่วงอายุ ตั้งแต่ 51 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 5 รูป ได้แก่

- 1) พระครูสุวิมลธรรมมานุกุล ฐิตสิริ
เจ้าอาวาสวัดนาเหนือ อายุ 52 ปี
- 2) พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธโร
เจ้าอาวาสวัดกระบี่น้อย อายุ 65 ปี
- 3) พระอธิการประดิษฐ์ อธิปญฺโญ
เจ้าอาวาสวัดเฉลิมพนมเขต อายุ 71 ปี
- 4) พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก
เจ้าอาวาสวัดแก้วโกรวาราม อายุ 79 ปี
- 5) พระใบฎีกา มาศ สมาจารี
เจ้าอาวาสวัดเจริญทรวงศ์ อายุ 80 ปี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มด้านระยะเวลาการครองพรหม สามารถสรุป ระยะเวลาของการถือครองพรหมของกลุ่มตัวอย่างออกได้เป็นช่วงๆ ดังนี้

2.1 ช่วงระยะเวลาการครองพรหม ตั้งแต่ 5-15 ปี มีพระสงฆ์ ที่มีระยะเวลาครองพรหมในช่วงนี้ จำนวน 5 รูป ได้แก่

- 1) พระปลัดวีระศักดิ์ ฉนฺทะธมฺโม

- เจ้าอาวาสวัดคลองท่อม ระยะเวลาครองพรรษา 6 ปี
- 2) พระอธิการประดิษฐ์ อธิปัญญา
เจ้าอาวาสวัดเฉลิมพนมเขต ระยะเวลาครองพรรษา 11 ปี
 - 3) พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวีโร
เจ้าอาวาสวัดโคกเคี่ยม ระยะเวลาครองพรรษา 14 ปี
 - 4) พระปลัดน้อย กตสาโร
เจ้าอาวาสวัดบางเหียน ระยะเวลาครองพรรษา 14 ปี
 - 5) พระมหาวิรัช ฐิตสุโข
เจ้าอาวาสวัดธรรมาวุทธธรรมาราม ระยะเวลาครอง พรรษา 15 ปี

2.2 ช่วงระยะเวลาดำเนินการครองพรรษา ตั้งแต่ 16 - 25 ปี มีพระสงฆ์ ที่มีระยะเวลาครองพรรษาในช่วงนี้ จำนวน 6 รูป ได้แก่

- 1) พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปรีนทุโก
เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฉิมรังค ระยะเวลาครองพรรษา 18 ปี
- 2) พระใบฎีกามาศ สมาจารี
เจ้าอาวาสวัดเจริญทรวงศ์ ระยะเวลาครองพรรษา 20 ปี
- 3) พระอธิการสุภาพ ธรรมปาโล
เจ้าอาวาสวัดทรายขาว ระยะเวลาครองพรรษา 20 ปี
- 4) พระมหาสมพล ธรรมวิคโก
เจ้าอาวาสวัดป่าบุรุษประชาสรรค์ ระยะเวลาครองพรรษา 22 ปี
- 5) พระภริษา อิศุสโร
เจ้าอาวาสวัดไสไทย ระยะเวลาครองพรรษา 24 ปี
- 6) พระมหาจำรูญ รตนราโม
เจ้าอาวาสวัดควนสบาย ระยะเวลาครองพรรษา 25 ปี

2.3 ช่วงระยะเวลาการครองพรรษา ตั้งแต่ 26 ปี ขึ้นไป มีพระสงฆ์ที่ระยะเวลาครองพรรษาในช่วงนี้ จำนวน 6 รูป ได้แก่

- 1) พระครูศรีธรรมาวุฑฒ สิริมบุญโญ
เจ้าอาวาสวัดโกกจุกตามาศย์ ระยะเวลาครองพรรษา 29 ปี
- 2) พระครูสุวิมลธรรมานุกุล ฐิตสิริ
เจ้าอาวาสวัดนาเหนือ ระยะเวลาครองพรรษา 31 ปี
- 3) พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธโร

เจ้าอาวาสวัดกระเป๋ีน้อย ระยะเวลาครองพรพษา 42 ปี

4) พระครูปัญญาวุธธรรมคณี ขนฺติโก

เจ้าอาวาสวัดแก้วโกรวาราม ระยะเวลาครองพรพษา 54 ปี

กลุ่มที่ 3 ด้านการศึกษา สามารถแบ่งการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างได้ เป็น 2 ประเภท

ดังนี้

1. การศึกษาทางโลก สามารถจัดระดับการศึกษาทางโลกของกลุ่มตัวอย่าง ได้ดังนี้

1.1 พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษา มีจำนวน 9 รูป ได้แก่

- 1) พระใบฎีกามาศ สมาจารี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
- 2) พระอธิการประดิษฐ์ อธิบุญโญ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
- 3) พระครูปัญญาวุธ ธรรมคณี ขนฺติโก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
- 4) พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปรีนทุโก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
- 5) พระปลัดน้อย กตสาโร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
- 6) พระกริธา อิสฺสโร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 7) พระปลัดวีระศักดิ์ ฉนฺตชะมโม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 8) พระมหาจำรูญ รตนราโม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 9) พระอธิการสุภาพ ฐมฺมปาโล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

1.2) พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีจำนวน 1 รูป ได้แก่

- 1) พระครูสุวิมลธรรมานุกูล จิตฺตสิริ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3(ม.ศ.3)

1.3) พระสงฆ์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 5 รูป

ได้แก่

- 1) พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธโร เจ้าอาวาสวัดกระเป๋ีน้อย สำเร็จการศึกษา
ระดับปริญญาตรี
- 2) พระมหาวิรัช จิตฺตสุทฺโธ เจ้าอาวาสวัดธรรมาวุทธสรณาราม สำเร็จการศึกษา
ระดับปริญญาตรี
- 3) พระครูศรีธรรมาวุช สิริมนุญโญ เจ้าอาวาสวัดโกคาจาทามาตย์ สำเร็จ
การศึกษาระดับปริญญาโท (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)
- 4) พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวีโร เจ้าอาวาสวัดโคกเหลี่ยม สำเร็จการศึกษา
ระดับปริญญาโท (พุทธศาสตรมหาบัณฑิต)
- 5) พระมหาสมพล ฐมฺมวิคโก เจ้าอาวาสวัดปานุราชประชาสรรค์ สำเร็จ
การศึกษาระดับปริญญาเอก (พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต)

2. การศึกษาทางธรรม มีพระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำเร็จการศึกษาทางธรรม ดังนี้

2.1 นักธรรมเอก พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสทั้ง 15 รูป สำเร็จการศึกษานักธรรมเอก (นธ.) ทุกรูป

2.2 เปรียญธรรม มีพระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างสำเร็จการศึกษาด้านเปรียญธรรม ดังนี้

- 1) พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธรโร สำเร็จเปรียญธรรม 2 ประโยค
- 2) พระมหาวิรัช จิตสุทฺโธ สำเร็จเปรียญธรรม 5 ประโยค
- 3) พระมหาสมพล ฆมฺมวิคโก สำเร็จเปรียญธรรม 6 ประโยค
- 4) พระมหาจรัญญ รตนราโม สำเร็จเปรียญธรรม 6 ประโยค
- 5) พระครูศรีธรรมาวุธ สิริบุญโญ สำเร็จเปรียญธรรม 9 ประโยค

ส่วนที่ 2 ความรู้ ความเข้าใจในด้านพุทธศาสนาและการเมืองโดยทั่วไป

2.1 ความรู้ ความเข้าใจในด้านพุทธศาสนา

2.1.1 ความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจด้านพุทธศาสนามาก่อนข้างมาก ทั้งสาระด้านพุทธประวัติ และสาระของ “ธรรม” ของพุทธศาสนา โดยสามารถเล่าถึง การประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้าได้อย่างครอบคลุม และอธิบายถึงหลักธรรมบางอย่างของพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน หรือ ทำให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ดี

ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ได้ยกมาบางส่วน ดังต่อไปนี้

“พระพุทธเจ้าทรงมีพระนามเดิมว่า **“สิทธัตถะ”** เป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ และ **“พระนางสิริมหามายา”** พระธิดาของกษัตริย์แห่งกรุงเทวทหะ คือนทีที่พระพุทธเจ้าเสด็จปฏิสนธิในครรภ์พระนางสิริมหามายา พระนางทรงพระสุบินว่า มีช้างเผือกมีงาสามคู่ได้เข้ามาสู่พระครรภ์ ณ ที่บรรทม ก่อนที่พระนางจะมีพระประสูติ- กาล ที่ได้ต้นสาละ ณ สวนลุมพินีวัน เมื่อวันศุกร์ ขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนวิสาขะ ปีจอ 80 ปี ก่อนพุทธศักราช ทันทันที่ประสูติ เจ้าชายสิทธัตถะทรงดำเนินด้วยพระบาท 7 ก้าว และมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับพระบาท พร้อมเปล่งพระวาจาว่า **“เราเป็นเลิศที่สุดในโลก ประเสริฐที่สุดในโลก การเกิดครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของเรา”** (ปัจจุบันสวนลุมพินีวัน อยู่

ในประเทศเนปาล)” (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

การเล่าถึงพุทธประวัติ พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี เจ้าอาวาสวัดแก้วโกกรวาราม ได้เล่าถึงพุทธประวัติให้ผู้สัมภาษณ์ฟัง ถึงการประสูติของพระพุทธเจ้า โดยใจความย่อๆ ว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระนามเดิมว่า "สิทธัตถะ" หมายถึง ผู้ที่สำเร็จความมุ่งหมายแล้วหรือ ผู้ปรารถนาสิ่งใด ย่อมได้สิ่งนั้น ทรงเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ และ "พระนางสิริมหามายา" พระราชธิดาของกษัตริย์ราชสกุลโกถิยวงศ์แห่งกรุงเทวทหะแคว้นโกถิยะ

ในคืนที่พระพุทธเจ้าเสด็จปฏิสนธิในครรภ์พระนางสิริมหามายา พระนางทรงพระสุบินนิมิตว่า มีช้างเผือกมีงาสามคู่ได้เข้ามาสู่พระครรภ์ ณ ที่บรรทม ก่อนที่พระนางจะมีพระประสูติกาล ที่ได้ต้นสาละ ณ สวนลุมพินีวัน เมื่อวันศุกร์ ขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนวิสาขะ ปีจอ 80 ปี ก่อนพุทธศักราช (ปัจจุบันสวนลุมพินีวัน อยู่ในประเทศเนปาล) ทันทันที่ประสูติ พระองค์ได้ทรงดำเนินด้วยพระบาท 7 ก้าว และมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับพระบาท พร้อมเปล่งพระวาจาว่า "เราเป็นเลิศที่สุดในโลก ประเสริฐที่สุดในโลก การเกิดครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของเรา" และหลังจากที่พระองค์ประสูติได้ 7 วัน พระมารดาก็สิ้นพระชนม์ เจ้าชายสิทธัตถะ จึงอยู่ในความดูแลของพระนางประชาบดีโคตมี ผู้เป็นน้าสาว

“หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ แล้วนั้น ได้มีพราหมณ์ ทำนายว่าหากเจ้าชายสิทธัตถะได้ครองราชย์สมบัติจะได้เป็นจักรพรรดิ แต่ถ้าทรงผนวชก็จะได้เป็นศาสดาเอกของโลก” (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

หลังจากประสูติ ได้มีพราหมณ์ ทั้ง 8 ทำนายว่า เจ้าชายสิทธัตถะ นั้นทรงมีลักษณะเป็นมหาบุรุษ หากดำรงตนในฆราวาสจะได้เป็นจักรพรรดิ ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก แต่โกณฑัญญะพราหมณ์ผู้อายุน้อยที่สุดในจำนวนนั้น ยืนยันหนักแน่นว่า พระราชกุมารสิทธัตถะ จะเสด็จออกบวช และจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน

“ในด้านการศึกษา พระองค์ทรงศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร์จากสำนักครูวิศวามิตร จนจบ ขณะเดียวกันพระเจ้าสุทโธทนะพระบิดา ไม่ประสงค์ที่จะให้พระองค์เป็นศาสดาของโลก จึงได้สร้างปราสาท 3 ฤดู ให้อยู่ประทับ ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางพิมพา หรือ ยโสธรา มีพระโอรส ชื่อว่า "ราहुล" ซึ่งหมายถึง "บ่วง" และจัดเตรียมความพร้อมสำหรับ

การราชาภิเษกให้พระองค์ขึ้นครองราชย์” (พระครูปัญญาวุฒธรรมคณี ขนฺติโก, สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

เจ้าชายสิทธัตถะทรงศึกษา เล่าเรียนจนจบศิลปศาสตร์ทั้ง 18 ศาสตร์ ในสำนักครู
วิศวามิตร และเนื่องจากพระบิดาไม่ประสงค์ให้เจ้าชายสิทธัตถะเป็นศาสดาเอกของโลก จึงพยายาม
ทำให้เจ้าชายสิทธัตถะพบเห็นแต่ความสุข โดยการสร้างปราสาท 3 ฤดู ให้อยู่ประทับ และจัดเตรียม
ความพร้อมสำหรับการราชาภิเษกให้เจ้าชายขึ้นครองราชย์ เมื่อมีพระชนมายุ 16 พรรษา ทรงอภิเษก
สมรสกับพระนางพิมพา หรือยโสธรา พระธิดาของพระเจ้ากรุงเทวทหะซึ่งเป็นพระญาติฝ่ายพระ
มารดา จนเมื่อมีพระชนมายุ 29 พรรษา พระนางพิมพาได้ให้ประสูติพระโอรส มีพระนามว่า
"ราहुล" แปลว่า "บ่วง"

“เมื่ออยู่ในปราสาท 3 ฤดู นานๆ พระองค์ทรงรู้สึกเบื่อหน่าย จึงได้ขออนุญาตจาก
พระบิดาเสด็จออกประพาส และครั้งนี้เอง ที่พระองค์ทรงพบกับเทวทูตทั้ง 4 ที่แปลงกาย
เป็น คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช ที่มีสภาพทุกข์ทรมาน ทรงรู้สึกหวั่นพระทัยและ
เห็นว่าทางโลกนั้น ไม่ได้มีแต่เพียงความสุขที่พระองค์ทรงพบเท่านั้น ยังมีความทุกข์ที่
พระองค์ได้พบและประสงค์ที่จะหาวิธีดับทุกข์นั้น จึงได้ทรงออกผนวช ซึ่งขณะนั้นทรงมี
พระชนมายุได้ 29 พรรษา” (พระครูปัญญาวุฒธรรมคณี ขนฺติโก, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10
เมษายน 2555)

สาเหตุที่พระพุทธเจ้าเสด็จออกผนวช สืบเนื่องมาจาก เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงเบื่อ
ความจำเริญในปราสาท 3 ฤดู จึงขออนุญาตพระบิดาและชนวนสารถีทรงธรม้า ประพาสอุทยาน ณ
ที่นี้พระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็น คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวช โดยเทวทูต (ทูตสวรรค์) ที่
แปลงกายมา พระองค์จึงทรงคิดได้ว่า นี่เป็นธรรมดาของโลก ชีวิตของทุกคนต้องตกอยู่ในสภาพ
เช่นนั้น ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยง เกิด แก่ เจ็บตายได้ จึงทรงเห็นว่าความสุขทางโลกเป็นเพียงภาพ
มายาเท่านั้น และวิถีทางที่จะพ้นจากความทุกข์ คือ ต้องครองเรือนเป็นสมณะ ดังนั้นพระองค์จึงใคร่
จะเสด็จออกบรรพชา ในขณะที่มีพระชนม์ม 29 พรรษา

ครานั้น พระองค์ได้เสด็จไปพร้อมกับนายฉันทะ สารถี ซึ่งเตรียมม้าพระที่นั่ง
นามว่า กัณทกะ มุ่งตรงไปยังแม่น้ำอนิมานที ก่อนจะประทับนั่งบนกองทราย ทรงตัดพระเมาลี
ด้วยพระขรรค์ และเปลี่ยนชุดผ้ากาสาวพัตร์ (ผ้าข้อมด้วยรสผาดแห้งต้นไม้) และให้นายฉันทะ นำ

เครื่องทรงกลับพระนคร ก่อนที่พระองค์จะเสด็จออกมหาภิเนษกรรมณ์ (การเสด็จออกเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่) ไปโดยเพียงลำพัง เพื่อมุ่งพระพักตร์ไปยังแคว้นมคธ

“หลังจากที่ทรงผนวช พระองค์ได้เพียรพยายามหาวิธีดับทุกข์ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การขบฟันด้วยฟัน กลืนหายใจและอดอาหาร จนร่างกายซูบผอม แต่หลังจากทดลองได้ 6 ปี ทรงเห็นว่า ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ จึงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา และหันมาฉันอาหารตามเดิม ทำให้พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยามหานามะ อัสสชิ เสื่อมศรัทธาที่พระองค์ล้มเลิกความตั้งใจ จึงแยกตัวออกจากพระองค์ไป “ (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

หลังจากทรงผนวชแล้ว พระองค์มุ่งไปที่แม่น้ำคยา แคว้นมคธ ได้พยายามเสาะแสวง ทางพ้นทุกข์ ด้วยการศึกษาค้นคว้าทดลองในสำนักอาฬารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร แต่เมื่อเรียนจบทั้ง 2 สำนักแล้ว ทรงเห็นว่านี่ยังไม่ใช่ทางพ้นทุกข์จากนั้นพระองค์ได้เสด็จไปที่แม่น้ำเรณูชรา ในตำบลอรุเวลาเสนานิคม และทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ด้วยการขบฟันด้วยฟัน กลืนหายใจและอดอาหาร จนร่างกายซูบผอม แต่หลังจากทดลองได้ 6 ปี ทรงเห็นว่า นี่ยังไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ จึงทรงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา และหันมาฉันอาหารตามเดิม ด้วยพระราชดำริตามที่ท้าวสักกเทวราช ได้เสด็จลงมาติดพันถวาย 3 วาระ คือ ติดพันสายที่ 1 จึงไว้ตั้งเกินไป เมื่อติดก็จะขาด ติดพันวาระที่ 2 ซึ่งจึงไว้ห้อยน เสี่ยงจะยึดขาดขาดความไพเราะ และวาระที่ 3 ติดพันสายสุดท้ายที่จึงไว้พอดี จึงมีเสียงกังวานไพเราะ ดังนั้น จึงทรงพิจารณาเห็นว่า ทางสายกลาง หรือ มัชฌิมาปฏิปทา คือไม่ตั้งเกินไป และไม่ห้อยนเกินไป นั่นคือ ทางที่จะนำสู่การพ้นทุกข์

หลังจากพระองค์เลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา ทำให้พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยา มหานามะ อัสสชิ ที่มาคอยรับใช้พระองค์ด้วยความคาดหวังว่า เมื่อพระองค์ค้นพบทางพ้นทุกข์ จะได้สอนพวกตนให้บรรลุด้วย เกิดเสื่อมศรัทธาที่พระองค์ล้มเลิกความตั้งใจ จึงเดินทางกลับไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ตำบลสารนาถ เมืองพาราณสี

“หลังจากที่พระองค์พบทางสายกลาง แล้ว พระองค์ทรงบำเพ็ญสมาธิจนบรรลุรูปฌาน สามารถระลึกรู้ได้ รู้เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดว่าเป็นเรื่องของกรรมที่ได้กำหนดไว้แล้ว และในที่สุดพระองค์ก็ทรงบรรลุถึงอริยสัจ 4 และได้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง และเรียกพระองค์ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และวันที่พระองค์ตรัสรู้ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 มีพระชนม์ 35 พรรษา” (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

หลังจากที่ทรงพบทางสายกลางแล้ว พระองค์ทรงประทับนั่งขัดสมาธิ ได้ตั้งพระศรีมหาโพธิ์ ณ อุรุเวลาเสนานิคม เมืองพาราณสี หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก และตั้งจิตอธิษฐานด้วยความแน่วแน่ว่าตราบใดที่ยังไม่บรรลุตัมมาสัมโพธิญาณ ก็จะไม่ลุกขึ้นจากสมาธิบัลลังก์ แม้จะมีหมู่มารเข้ามาขัดขวาง แต่ก็พ่ายแพ้พระบารมีของพระองค์กลับไป จนเวลาผ่านไป ในที่สุดพระองค์ทรงบรรลुरुปลามาณ คือ ครานั้นพระองค์ทรงประทับนั่งขัดสมาธิ ได้ตั้งพระศรีมหาโพธิ์ ณ อุรุเวลาเสนานิคม เมืองพาราณสี หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก จนเวลาผ่านไป ในที่สุดพระองค์ทรงบรรลुरुปลามาณคือ

ยามต้น หรือปฐมยามทรงบรรลुरुปลามาณนิวาสนาสติญาณ คือ สามารถระลึกชาติได้

ยามสอง ทางบรรลुरुจตุปปาตญาณ (ทิพยจักขุญาณ) คือ รู้เรื่องการเกิดการตายของสัตว์ทั้งหลายว่าเป็นไปตามกรรมที่กำหนดไว้

ยามสาม ทรงบรรลुरुอัสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำให้สิ้นอาสวะ หรือกิเลส ด้วยอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค และได้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นศาสดาเอกของโลก ซึ่งวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ ตรงกับวันเพ็ญเดือน 6 ขณะที่มีพระชนม์ 35 พรรษา

“หลังจากที่พระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว จึงได้ทรงแสดงปฐมเทศนาธรรมครั้งแรก ให้แก่ปัญจวัคคีย์ ทั้ง 5 ที่เคยมาเฝ้ารับใช้ ณ ป่าอิสิปตน-มฤคทายวัน ธรรมเทศนากัณฑ์แรกที่พระองค์ทรงแสดงธรรมคือ "ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร" ในวันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ซึ่งตรงกับวันอาสาฬหบูชา และโกณฑัญญะ ผู้เป็นหนึ่งในห้า ปัญจวัคคีย์ ได้ธรรมจักขุ คือดวงตาเห็นธรรมเป็นคนแรก และได้รับการบวชเป็นพระสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา” (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

หลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ทรงพิจารณาธรรมที่พระองค์ตรัสรู้มาเป็นเวลา 7 สัปดาห์ และทรงเห็นว่า พระธรรมนั้นยากต่อบุคคลทั่วไป ที่จะเข้าใจและปฏิบัติได้ พระองค์จึงทรงพิจารณาว่า บุคคลในโลกนี้มีหลายจำพวกอย่าง บัว 4 เหล่า ที่มีทั้งผู้ที่สอนได้ง่าย และผู้ที่สอนได้ยาก พระองค์จึงทรงระลึกถึงอาฬารดาบสและอุทกดาบส ผู้เป็นพระอาจารย์ จึงหวังเสด็จไปโปรด แต่ทั้งสองท่านเสียชีวิตแล้ว พระองค์จึงทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ ทั้ง 5 ที่เคยมาเฝ้ารับใช้ จึงได้เสด็จไปโปรดปัญจ-วัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ธรรมเนียมเทศกาลแรกที่พระองค์ทรงแสดงธรรมคือ "ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร" แปลว่าสูตรของการหมุนวงล้อแห่งพระธรรมให้เป็นไป ซึ่งถือเป็นการแสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรก ในวันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ซึ่งตรงกับวันอาสาฬหบูชา

ในการนี้พระโกณฑัญญะได้ธรรมจักขุ คือ ดวงตาเห็นธรรมเป็นคนแรก พระพุทธองค์จึงทรงเปล่งวาจาว่า "อัญญาสิ วตโกณฑัญโญ" แปลว่า โกณฑัญญะได้รู้แล้ว ท่านโกณฑัญญะจึงได้สมญาว่า อัญญาโกณฑัญญะ และได้รับการบวชเป็นพระสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา โดยเรียกการบวชที่พระพุทธเจ้าบวชให้ว่า "เอหิภิกขุอุปสัมปทา"

หลังจากปัญจวัคคีย์อุปสมบททั้งหมดแล้ว พระองค์จึงทรงเทศน์อนัตตลักขณสูตร ปัญจ-วัคคีย์จึงสำเร็จเป็นอรหันต์ในเวลาต่อมา

“โดยที่พระองค์มีพระประสงค์จะให้มนุษย์โลกพันทุกซ์ พันกิลเส จึงได้ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยให้พระอรหันต์ที่พระองค์อุปสมบทให้ แยกย้ายกันไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแต่ละพื้นที่ ส่วนพระองค์เสด็จไปแสดงธรรม ณ ตำบลอุรุเวลา เสนานิคม และผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในครั้งนี้ ทำให้มีคนเลื่อมใส และขอบวชเป็นจำนวนมาก พระองค์จึงทรงอนุญาตให้สาวกสามารถดำเนินการบวชได้ พระพุทธศาสนาจึงหยั่งรากฝังลึกและแพร่หลายในดินแดนแห่งนั้นเป็นต้นมา” (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระราชประสงค์จะให้มนุษย์โลกพันทุกซ์ พันกิลเส จึงตรัสเรียกพระสาวกทั้ง 60 รูป (ได้แก่ยสกุลบุตรและเพื่อน ๆ) มาประชุมกัน และทรงให้พระสาวก 60 รูป จาริกแยกย้ายกันเดินทางไปประกาศศาสนา 60 แห่ง โดยลำพัง ในเส้นทางที่ไม่ซ้ำกัน เพื่อให้สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ในหลายพื้นที่อย่างครอบคลุม ส่วนพระองค์เองได้เสด็จไปแสดงธรรม ณ ตำบลอุรุเวลา เสนานิคม

หลังจากสาวกได้เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่ต่างๆ ทำให้มีผู้เลื่อมใสพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก พระองค์จึงทรงอนุญาตให้สาวกสามารถดำเนินการบวชได้ โดยใช้วิธีการ "ติสรณคมนูปสัมปทา" คือ การปฏิญาณตนเป็นผู้ถึงพระรัตนตรัย พระพุทธศาสนาจึงหยั่งรากฝังลึกและแพร่หลายในดินแดนแห่งนั้นเป็นต้นมา

“หลังจากพระพุทธเจ้า ได้เสด็จโปรดสัตว์และแสดงพระธรรมเทศนาตลอดระยะเวลา 45 พรรษา พระองค์ก็ทรงปรินิพพาน” (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จโปรดสัตว์และแสดงพระธรรมเทศนา ตลอดระยะเวลา 45 พรรษา ทรงสดับว่า อีก 3 เดือนข้างหน้าจะปรินิพพาน จึงได้ทรงปลงอายุสังขาร ขณะนั้น พระองค์ได้ประทับจำพรรษา ณ เวฬุคาม ใกล้เมืองเวพาสี แคว้นวัชชี โดยก่อนเสด็จปรินิพพาน 1 วัน พระองค์ได้เสวยสุกรมัททวะที่นายจุนทะทำถวาย แต่เกิดอาพาธลง ทำให้พระอานนท์โอรส แต่พระองค์ตรัสว่า "บิณฑบาตที่มีอานิสงส์ที่สุด มี 2 ประการ คือ เมื่อตถาคต เสวยบิณฑบาตแล้ว ตรัสรู้ และปรินิพพาน"

“พระพุทธเจ้าทรงประจวบพรหมณ์ แต่ทรงอดกลั้นมุ่งหน้าไปยังเมืองกุสินารา ประทับ ณ ป่าสาละ เพื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน โดยก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน นั้น พระองค์ได้อุปสมบทแก่พระสุภทัตตะปริพาชก ซึ่งถือได้ว่า "พระสุภทัตตะ" เป็น สาวก องค์สุดท้ายที่พระพุทธองค์ทรงบวชให้ ในท่ามกลางคณะสงฆ์ทั้งที่เป็นพระอรหันต์ และ ปุถุชนจากแคว้นต่างๆ รวมทั้งเทวดา ที่มารวมตัวกันในวันนั้น” (พระครูปัญญาวุธธรรมคณี ขนฺติโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

“และในครานั้นพระองค์ทรงมีปัจฉิมโอวาทว่า” ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราขอบอก เธอทั้งหลาย สังขารทั้งปวงมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา พวกเธอจึงทำประโยชน์ตนเอง และประโยชน์ของผู้อื่นให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด (อุปมาแทน สมปาเทต)” พระครูปัญญาวุธธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555

“ จากนั้นได้เสด็จดับขันธปรินิพพาน ใต้ต้นสาละ ณ สาละวันอุทยาน ของเหล่า มัลลกะตริย์ เมืองกุสินารา แคว้นมัลละ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 รวมพระชนม์ 80 พรรษา และวันนี้ถือเป็นการเริ่มต้นของพุทธศักราช และในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 เราเรียกว่า วันวิสาขบูชา ซึ่งย่อมาจาก"วิสาขปรุณมีบูชา" แปลว่า "การบูชาในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ" (พระครูปัญญาวุธธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555

“ ซึ่งวันวิสาขบูชา นี้ เป็นวันคล้ายวันที่เกิดเหตุการณ์สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา 3 เหตุการณ์ด้วยกัน คือ เป็นวันคล้ายวันประสูติ, ตรัสรู้ และปรินิพพาน แห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ต่างปีกัน และขณะเดียวกันในปี 2555 ทางรัฐบาลไทยได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองการมีชัยชนะของพระพุทธเจ้า ที่ทรงดับกิเลสทั้งหลายทั้งปวง

ได้อย่างหมดสิ้น ที่เรียกว่า พุทธชยันตรี” (พระครูปัญญาวฑูช-ธรรมคณี ขนฺติโก, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

พระพุทธเจ้าได้เสด็จโปรดสัตว์และแสดงพระธรรมเทศนา ตลอดระยะเวลา 45 พรรษา ทรงสดับว่า อีก 3 เดือนข้างหน้าจะปรินิพพาน จึงได้ทรงปลงอายุสังขาร และประทับจำพรรษา ณ เวฬุคาม ใกล้เมืองเวพาสี แคว้นวัชชี โดยก่อนเสด็จปรินิพพาน 1 วัน พระองค์ได้เสวยสุกรมัททวะ ที่นายจุนทะทำถวาย แต่เกิดอาพาธลง ทำให้พระอานนท์โกรธ แต่พระองค์ตรัสว่า "บิณฑบาตที่มี อานิสงส์ที่สุด มี 2 ประการ คือ เมื่อตถาคตเสวยบิณฑบาตแล้วตรัสรู้ และปรินิพพาน"

“พระองค์เสด็จอุบัติขึ้นในโลกเพื่อเกื้อกูลแก่สัตว์โลกอย่างแท้จริง ชีวิตของพระองค์ในชาติสุดท้าย จิตขณะแรกของพระองค์ คือปฏิสนธิจิตในพระครรภ์ของพระมารดา เมื่อวันเพ็ญ เดือนแปด คือ วันอาสาฬหะ ต่อจากนั้นมา 10 เดือน ตรงกับวันเพ็ญ เดือน 6 พระองค์ก็ทรงประสูติจากพระครรภ์ของพระมารดาและทรงดำเนินไปได้ 7 ก้าว พร้อมกับทรงเปล่งอัสภิวาจา ต่อจากนั้นเรื่อยมา ชีวิตของพระองค์ก็ทรงดำเนินไปตามปกติของมาราวาสวีย์ที่ยังไม่ได้คืบกิเลส จนกระทั่งพระชนมายุได้ 29 พรรษา พระองค์เสด็จออกผนวชแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ซึ่งวันที่พระองค์เสด็จออกผนวชนั้น ตรงกับวันเพ็ญ เดือนอาสาฬหะ หรือ เดือนแปด ต่อจากนั้นผ่านไปหกปี ตอนที่พระองค์ทรงมีพระชนมายุได้ 35 พรรษาพระองค์ก็ได้ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรงกับวันเพ็ญเดือนหก หรือ วันวิสาขบูชา ที่ได้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงดับกิเลสทั้งหลายทั้งปวงได้อย่างหมดสิ้น ไม่มีกิเลสใด ๆ เกิดขึ้นอีกเลย (พระครูศรีธรรม-มาวุธ สิริมนูญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

เมื่อพระองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว พระบารมีที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญนั้น ไม่ใช่เพื่อพระองค์เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น แต่เพื่ออุปการะเกื้อกูลแก่สัตว์โลก ผ่านมาอีก 2 เดือน ตรงกับวันเพ็ญเดือนแปด พระองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาโปรดภิกษุปัญจวัคคีย์ จนเป็นเหตุให้ท่าน โทณทัตถุญะ ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมถึงความเป็นพระโสดาบัน เป็นอริยสงฆ์องค์แรกในโลก ต่อจากนั้นเป็นต้นมาตลอดระยะเวลา 45 พรรษา พระองค์ ทรงแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกมาโดยตลอด เวลาพักผ่อนของพระองค์น้อยมาก ทั้งหมดทั้งปวงนั้นเพื่ออุปการะเกื้อกูลแก่สัตว์โลกให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริง และมีผู้ได้รับประโยชน์จากพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงมากมายนับไม่ถ้วน จนกระทั่งถึงวันเพ็ญ

เดือนหก ในขณะที่พระองค์ทรงมีพระชนมายุได้ 80 พรรษา พระองค์ก็เสด็จดับขันธ ประินิพพาน เป็นการตายครั้งสุดท้ายของพระองค์ ไม่มีการเกิดอีกในสังสารวัฏฏ

“หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ปรินิพพานไปแล้วประมาณ 100 ปี พุทธศาสนาได้แยก แยกออกเป็น 2 นิกาย อันเนื่องมาจากความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระ ธรรมวินัย จนมาถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชก็แตกแยกกันออกเป็นนิกายใหญ่ ๆ ๒ นิกาย คือมหายาน กับหินยาน” (พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริมนูญ โณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วประมาณ ๑๐๐ ปี พระพุทธศาสนาก็เริ่มมีเค้า แยกแยกในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย จนมาถึงสมัยพระเจ้าอโศก มหาราชก็แตกแยกกันออกเป็นนิกายใหญ่ ๆ ๒ นิกาย คือมหายาน กับหินยาน

“ มหายาน เป็นนิกายทางฝ่ายเหนือของอินเดีย มีการแก้ไขคำสอนใน พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้ำกิเลส นิกายนี้เจริญรุ่งเรืองในประเทศทิเบต จีน มองโกเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม ส่วนหินยาน เป็นนิกายฝ่ายใต้ ยึดมั่นในการสอนให้ รู้จักระดับค้ำกิเลส แต่ห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยเด็ดขาด ส่วนหินยาน เป็นนิกายของภิกษุฝ่ายใต้ของอินเดีย มุ่งสอนให้พระสงฆ์ปฏิบัติเพื่อค้ำกิเลส ของตนเองก่อน และห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระธรรมวินัยอย่างเด็ดขาด” (พระครูศรีธรรม มาวุธ สิริมนูญ โณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

มหายาน เป็นนิกายของภิกษุฝ่ายเหนือของอินเดีย บางทีเรียก "อูตรนิกาย" (นิกาย ฝ่ายเหนือ) บ้าง "อาจารย์บาท" บ้าง ซึ่งมีจุดมุ่งสอนให้ระงับค้ำกิเลส ทั้งยังได้แก้ไขคำสอนใน พระพุทธศาสนา ให้ผันแปรไปตามลำดับ พวกนี้เรียกลัทธิตั้งตนว่า "มหายาน" ซึ่งแปลว่า "ยาน ใหญ่" อาจพาประชาชนให้ข้ามวัฏสงสาร คือ ความทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิดได้คราวละหลายๆ นิกายนี้ได้เข้าไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ในประเทศทิเบต จีน มองโกเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี และเวียดนาม

หินยาน เป็นนิกายของภิกษุฝ่ายใต้ของอินเดีย บางทีเรียก "ทักษิณนิกาย" (นิกายฝ่ายใต้) คือ "เถรวาท" ซึ่งมุ่งสอนให้พระสงฆ์ปฏิบัติเพื่อค้ำกิเลสของตนเองก่อน และห้ามเปลี่ยนแปลงแก้ไข พระธรรมวินัยอย่างเด็ดขาด คำว่า "หินยาน" เป็นคำที่ฝ่ายมหายานตั้งให้ แปลว่า "ยานเล็ก" ส่วน

ภิกษุฝ่ายใต้เรียกตัวเองว่า "เถรวาท" หมายถึง ผู้ปฏิบัติตามพุทธบัญญัติอย่างเที่ยงตรง นิกายนี้มีผู้นับถือมากในประเทศศรีลังกา พม่า ลาว ไทย และกัมพูชา

“พุทธชยันตรี หมายถึง การมีชัยชนะขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงบรรลุแห่งธรรม ปราศจากกิเลส ทรงชนะกิเลสทั้งหลายทั้งปวงจนถึงที่สุดแล้ว ไม่ต้องชนะกิเลสอีก และหลังจากนั้น จึงได้ทรงออกไปโปรดสัตว์ในที่ต่างๆ เพื่อเป็นการเกื้อกูล ช่วยเหลือสัตว์โลก จนถึงเสด็จสู่พระนิพพาน” (พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555)

การที่กล่าวถึงพุทธชยันตรี จึงเป็นการกล่าวถึงการมีชัยชนะของพระองค์ที่ทรงบรรลุแห่งธรรมหลังจากที่ทรงเพียรพยายามมาหลายปี และในที่สุด พระองค์ก็สามารถบรรลุถึงการตรัสรู้ด้วยความจริงที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติของโลกได้ทั้งปวง ขณะเดียวกัน ทางรัฐบาลไทยได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองการมีชัยชนะของพระพุทธเจ้า ที่ทรงดับกิเลสทั้งหลายทั้งปวงได้อย่างหมดสิ้น และองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้วันวิสาขบูชา เป็นวันเฉลิมฉลองการมีชัยชนะของพระพุทธเจ้า เรียกว่า “พุทธชยันตรี”

2.1.2 แก่นแท้ของคำสอนของพระพุทธเจ้า มีอะไรบ้าง

แก่นแท้ของคำสอนของพระพุทธเจ้า หรือแก่นแท้ในธรรมะในพระพุทธศาสนา นั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ให้ข้อมูลไว้มากมาย ดังคำสัมภาษณ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

“ตัวที่มันก่อให้เกิดทุกข์มี 3 อย่าง คือ โลก โกรธ หลง โลก คือความอยาก โกรธ คือความคับแค้น ความอาฆาต พยาบาท จองเวรจองกรรม ไม่ปล่อยไม่วาง หลง คือความงมงาย เราต้องจับประเด็น 3 ตัวนี้เอาไว้ให้แน่น แล้วจะรู้ว่า 3 ตัวนี้เป็นตัวทุกข์ ถ้า 3 ตัวนี้เกิดขึ้นใน ต้องจับออก ถ้ามันไม่ออกก็ต้องผ่าตัดมัน ต้องผ่าตัดความทุกข์ ผ่าตัดความโลภ ผ่าตัดความโกรธ ผ่าตัดความหลง เป็นแก่นแท้ที่ทำให้เราเข้าใจธรรมชาติของชีวิตได้ดี” (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร , สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ยังได้พูดถึง การดำรงชีพของคนไทยในปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ จนทำให้เกิดความทุกข์กายทุกข์ใจ ว่า เกิดจากกิเลส 3 อย่าง ได้แก่ ความโลภ โมหะ โทสะ ซึ่งเป็นรากฐานของความชั่วในชีวิตคน และการที่เราไม่สามารถดับทุกข์ของตนเองได้ ก็เพราะว่าเราเข้าหาพระพุทธศาสนาในเหลี่ยมมุมที่ไม่ถูกต้อง แม้แต่ บิล เกตส์ อภิมหาเศรษฐีของ

โลกเจ้าของไมโครซอฟท์ ยังต้องสละความทุกข์บนความสุขด้วยการบริจาคเงินช่วยเหลือคนจน เพื่อสร้างความสบายใจ และความสุขใจ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ได้หยิบยกมาดังนี้

“โลกะ โทสะ โมหะ 3 ตัวนี้ พระพุทธเจ้าตั้งชื่อว่า อกุศลมูล อกุศลมูล แปลว่า รากเหง้าของความชั่ว เพราะฉะนั้นถ้าจะถากหารากเหง้าของความทุกข์ ก็คือ 3 ตัวนี้ ระดับหัวหน้า พรรคเลย โลก ปัจจุบันนี้ ก็คือ ทุนนิยม โกรธ คือ อำนาจนิยม หลงก็คือ แนวทางการพัฒนาที่ ผิดพลาดทั่วทั้งโลก เอาวัตถุนิยมเป็นตัวตั้ง คิดว่าความมั่งคั่ง พรุ่งพร้อมทางวัตถุทั้งปวง คือเป้าหมายของการมีชีวิตที่ดี แต่เอาเข้าจริง มีวัตถุพร้อมทุกอย่างแล้ว ยกตัวอย่างเช่น เศรษฐีมีเงินมากที่สุดอย่างบิล เกตส์ มีเงินระดับล้านล้านดอลลาร์ วันดีคืนดี แก่กินยาพาราเซตามอล ทำไมไม่มีเงินขนาดนั้นยังปวดหัวอยู่ นำคิดใหม่ เห็นใหม่ นี่หลง คือปรัชญาในการดำเนินชีวิตของคนทั้งโลกมัน ผิดไป” (พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปรีนทุ, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

แก่นแท้ของคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ การนิพพาน โดยบอกว่า ก่อนที่พระพุทธเจ้า จะเสด็จสู่ปรินิพพาน นั้น พระองค์ได้ทรงแสดงปัจฉิมโอวาทแก่พระภิกษุทั้งหลายว่า สังขาร ร่างกายของเราทุกคน ย่อมมีแต่ความเสื่อมสลายเป็นธรรมดา เมื่อยังมีชีวิตอยู่จงเร่งทำบุญ บำเพ็ญ ไตรสิกขา คือศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเข้าสู่อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็คือความไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน เพื่อให้จิตปล่อยวาง ไม่ยึดติดกับสิ่งใดๆ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ได้หยิบยกมาดังนี้

“แก่นแท้ของศาสนาพุทธ คือ นิพพาน การจะเข้าสู่นิพพานได้ต้องประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเข้าสู่อริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เพื่อที่เราจะได้เห็น ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็คือความไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน เมื่อจิตเห็นไตรลักษณ์ ก็จะปล่อยวางทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา แม้กระทั่งร่างกายของเราเอง เพราะไม่มีอะไรจริง ทุกอย่างล้วนแปรเปลี่ยนทั้งสิ้น และความอยากทั้งหลาย รวมถึงกิเลสจะหายไป วิธีที่จะ เข้าถึงตรงนี้ได้ พระพุทธเจ้าบอกว่า ให้เจริญวิปัสสนา” (พระมหาสมพล ธรรมวิโก, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

แก่นแท้ของคำสอนของพระพุทธเจ้า คืออุปาทานชั้น 5 หรือ ปัญญาทานชั้น ซึ่งหมายถึง การยึด การหมายมั่นว่าชั้นห้า นั้นเป็นเรา ชั้นห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ รูป คือ กาย เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ คือ จิต เป็นความคิดว่า ชั้นห้า ที่เราเห็นนี้เป็นของเรา จึงมีลักษณะเป็นไตรลักษณ์ คือ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทำให้จิตปล่อยวาง ละวาง

ขันธห้า ก็จะทำให้พ้นทุกข์ได้ ต้องให้จิตเห็นแจ้งในว่าขันธห้านี้มีลักษณะเป็นไตรลักษณ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เที่ยง มันทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้นาน แล้วก็ควบคุมไม่ได้ ไม่มีตัวตนอยู่จริงในที่สุดก็ต้องเสื่อมสลายไป ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ได้หยิบยกมาดังนี้

“แก่นแท้ของคำสอนของพระพุทธเจ้าเราเรียกว่า อุปาทานขันธ 5 หรือ ปัญญา ปาทานขันธ เป็นการยึดมั่นถือมั่นว่า ร่างกาย สังขาร วิญญาณ เป็นของเรา ดังนั้น เราจะต้องปล่อยวาง ในลักษณะของไตรลักษณ์ คือละวางขันธ 5 เพื่อการพ้นทุกข์” (พระ อธิการสุภาพ ธรรมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)

แก่นแท้ของคำสอนของพระพุทธเจ้าควรจะอยู่ที่ อริยสัจสี่ มรรคมีองค์แปด และ ฏฐไตรลักษณ์ เพราะพระพุทธเจ้าเห็นว่าปัญหาพื้นฐานของโลกคือทุกข์ อันเกิดจากความอยากมีอยากได้ แต่ไม่ได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการ ขณะเดียวกัน ความไม่เที่ยงของสังขารก็ทำให้เกิดทุกข์ โดยท่านได้อธิบายรายละเอียดดังนี้

อริยสัจสี่ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธและมรรค ทุกข์ เป็นสังขธรรมเรื่องแรก ที่พระพุทธเจ้า เห็นว่าเป็นปัญหาพื้นฐานของมนุษย์โลก การเกิดทุกข์ เกิดจากการดิ้นรนหาปัจจัยเพื่อตอบสนอง ความต้องการทางกาย ทางใจ การแก่ก็เป็นทุกข์ การเจ็บไข้ได้ป่วยก็เป็นทุกข์ ความกลัวตายก็เป็น ทุกข์ ความคับแค้นข้องใจก็เป็นทุกข์ การได้พบกับสิ่งที่เราไม่ชอบ ไม่รัก ไม่ต้องการ สิ่งที่เราเกลียด กลัวก็เป็นทุกข์ การพลัดพรากจากคนที่เรารักก็เป็นทุกข์ **สังขธรรมเรื่องที่สอง** คือ สาเหตุของปัญหา หรือเหตุแห่งทุกข์ เรียกว่า สมุทัย สาเหตุสำคัญได้แก่ อนิจจัง หรือความไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายที่ ประกอบด้วย ธาตุต่างๆ มารวมกันย่อมไม่เสถียร ต้องเสื่อมสลายหรือเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา กลไกของธรรมชาติสร้างให้คนเราผลิตเพลินในอารมณ์ จนเกิดอุปาทานยึดติดสิ่งต่างๆ เหล่านั้น เป็น อัตตา เป็นตัวกูของกู เกิด กิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง เกิดตัณหา ความทะเยอทะยาน อยาก จึงเกิดเป็นทุกข์ ดังนั้นการแก้ปัญหาก็ต้องแก้ที่สาเหตุแห่งทุกข์ **สังขธรรมเรื่องที่สาม** คือ การ กำหนดสภาวะที่เป็นเป้าหมายสูงสุดที่ต้องบรรลุ เพื่อพ้นจากปัญหาอันได้แก่ ความทุกข์หลายทั้ง ปวง เรียกว่า นิโรธ หรือสภาวะของการดับสิ้นความทุกข์โดยสิ้นเชิงไม่เกิดทุกข์อีก **สังขธรรมเรื่อง สดุดท้าย** คือ แนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การพ้นทุกข์ เรียกว่า มรรค หรือ มรรคมีองค์แปด ประกอบด้วย กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติกาย ปฏิบัติใจทั้งสิ้น 8 กิจกรรมด้วยกัน เริ่มตั้งแต่การศึกษาหา ความรู้ ความเข้าใจ จนเกิดความเห็นชอบ หรือสัมมาทิฐิ ปฏิบัติเรื่อยไปจนถึงการเจริญสมาธิ วิปัสสนา มรรคมีองค์แปดประกอบด้วย **สัมมาทิฐิ** คือ ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง การปฏิบัติอย่าง เหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา **สัมมาสังกัปปะ** คือ คำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิด

พิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม **สัมมาวาจา** คือ เจรจาชอบ หมายถึง การพูดต้องสุภาพ แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม **สัมมากัมมันตะ** คือ การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง **สัมมาอาชีวะ** คือ การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบคนอื่น ๆ มากเกินไป **สัมมาวายามะ** คือ ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม **สัมมาสติ** คือ การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ **สัมมาสมาธิ** คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิเวศน์อยู่เป็นปกติ

อริยมรรคมีองค์แปด เป็นทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) คือ ทางที่นำไปสู่การพ้นทุกข์ที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว ด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบเพื่อความรู้อย่าง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

ส่วนไตรลักษณ์ แปลว่า "ลักษณะ 3 อย่าง" หมายถึงสามัญญลักษณะ หรือลักษณะที่เสมอกัน หรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ 3 อย่าง ได้แก่ **อนิจจตา** (อนิจจลักษณะ) อาการไม่เที่ยง อาการไม่คงที่ อาการไม่ยั่งยืน อาการที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป อาการที่แสดงถึงความเป็นสิ่งไม่เที่ยงของขั้นฐ์ **ทุกขตา** (ทุกขลักษณะ) อาการเป็นทุกข์ อาการที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว อาการที่กดดัน อาการฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ อาการที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว อาการที่แสดงถึงความเป็นทุกข์ของขั้นฐ์ **อนัตตตา** (อนัตตลักษณะ) อาการของอนัตตา อาการของสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน อาการที่ไม่มีตัวตน อาการที่แสดงถึงความไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร อาการที่แสดงถึงไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง อาการที่แสดงถึงความไม่มีอำนาจแท้จริงในตัวเลย อาการที่แสดงถึงความด้อยสมรรถภาพโดยสิ้นเชิงไม่มีอำนาจกำลังอะไรต้องอาศัยพึ่งพิงสิ่งอื่น ๆ มากมายจึงมีขึ้นได้.

ลักษณะ 3 อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **สามัญญลักษณะ** คือ ลักษณะที่มีเสมอกันแก่สังขารทั้งปวง และเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ธรรมนิยาม** คือ กฎธรรมดาหรือข้อกำหนดที่แน่นอนของสังขารดังตัวอย่างของคำสัมภาษณ์ที่หิบบกมาดังนี้

“แก่นแท้ของของคำสอนของพระพุทธเจ้าควรจะอยู่ที่ อริยสัจสี่ หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกข์ อันเกิดจากความอยากมีอยากได้ แต่ไม่ได้รับการตอบสนองตามที่ต้องการ ทุกข์นั้น เกิดจาก การไม่ได้รับการตอบสนองในสิ่งที่หวัง หรือทุกข์ เพราะการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือ ทุกข์ทางกาย และทุกข์ทางใจ ส่วนเหตุแห่งทุกข์นั้น เราเรียกว่า สมุทัย ดังนั้นถ้าเราจะแก้ความทุกข์ ที่เราประสบพบเจออยู่ในโลกมนุษย์นั้น

เราจะต้องหาเหตุแห่งทุกข์ก่อนว่าเกิดจากอะไร เพื่อหาทางให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง เมื่อเราทราบเหตุแห่งทุกข์ เราก็จะต้องหาทางดับทุกข์โดยหาแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพ้นทุกข์ เราเรียกว่า มรรค“ (พระสมุห์-ธีระเทพ ญาณวิโร , สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

“มรรค 8 คือ แก่นแท้ ของคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นเนื้อแท้ เปรียบ เสมือนร่างกาย หัวใจของศาสนาจึงเปรียบเสมือน หัวใจของร่างกาย หากหัวใจหยุดทำงาน ร่างกายต้องหยุดเคลื่อนไหว ต้องตายอย่างแน่นอน ของศาสนาเป็นเช่นเดียวกัน หากศาสนาขาดสิ่งที่เป็นหัวใจ ศาสนาต้องหยุด ต้องดับสิ้นลงเช่นกัน เพื่อรักษาศาสนาให้เป็นไป จำเป็นต้องรู้ว่าสิ่งใดเป็นหัวใจ ต้องดูแลรักษา ต้องปฏิบัติให้ถูกให้ควร การค้นหาหัวใจของศาสนาต้องค้นหาภายในกาย หรือ ในมรรคทั้งแปดข้อนั้น” (พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปรีนทุโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

“ไตรลักษณ์ เป็นธรรมะที่ทำให้เป็นพระอริยะ (อริยกรธรรม) แปลว่า ลักษณะ 3 ประการ หมายถึงสามัญลักษณ์ คือ กฎกรรมคาของสรรพสิ่งทั้งปวง อันได้แก่ อนิจจลักษณ์ ความไม่เที่ยง ทุกสิ่งในโลกย่อมมีการแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ทุกขลักษณ์ ความเป็นทุกข์ คือ มีความบีบคั้น ด้วยอำนาจของธรรมชาติ ทำให้ทุกสิ่งไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไป และ อนัตตลักษณ์ ความที่ทุกสิ่งไม่สามารถบังคับบัญชาให้เป็นไปตามต้องการได้ เช่น ไม่สามารถบังคับให้ชีวิตยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป ไม่สามารถบังคับจิตใจให้เป็นไปตามปรารถนา เป็นต้น” (พระมหาวิรัช ฐิตสุทุโข, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2555)

นอกจาก อริยสังคี อูปาทานชั้น 5 พระนิพพาน กฎไตรลักษณ์ หรือมรรคมีองค์แปดแล้ว ยังมีเจ้าอาวาสบางท่านบอกว่า แก่นแท้ของคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือ หัวใจของคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สำคัญจริงๆ ได้แก่ โอวาทปาติโมกข์ โดยท่านได้อธิบายถึงความหมายและรายละเอียดของโอวาทปาติโมกข์ว่า เป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็น "ปาติโมกข์" ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดปฐมโพธิกาล คือ 20 พรรษาแรก เฉพาะครั้งแรกในวันเพ็ญเดือนมาฆะ (เดือน 3) หลังจากตรัสรู้แล้ว 9 เดือน เป็นการแสดงปาติโมกข์ที่ประกอบด้วยองค์ 4 เรียกว่า จาตุรงคสันนิบาต พระพุทธเจ้าทรงแสดง "โอวาทปาติโมกข์" นี้ ด้วยพระองค์เอง ท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ตลอด 20 พรรษาแรก

จึงทำให้ วันมาฆบูชา ได้รับการยกย่องว่าเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา เนื่องจากมีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นเมื่อ 2,500 กว่าปีก่อน นั่นคือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ท่ามกลางที่ประชุมมหาสังฆสันนิบาตครั้งใหญ่ในพระพุทธศาสนา โดยมีเหตุการณ์เกิดขึ้นพร้อมกัน 4 ประการ คือ พระสงฆ์สาวกที่มาประชุมพร้อมกันทั้ง 1,250 รูป นั้นได้มาประชุมกันยังวัดเวฬุวัน โดยมีได้นัดหมาย, พระสงฆ์ที่มาประชุมทั้งหมดต่างล้วนเป็น "เอหิภิกขุอุปสัมปทา" หรือผู้ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้าโดยตรง, พระสงฆ์ทั้งหมดที่มาประชุมล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญา และวันดังกล่าวตรงกับวันเพ็ญมาฆปุรณมีดิถี ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ดังนั้น จึงมีคำเรียกวันมาฆบูชา อีกคำหนึ่งว่า "วันจาตุรงคสันนิบาต" หรือ วันที่มีการประชุมพร้อมด้วยองค์

ส่วนองค์ประกอบของโอวาทปาฏิโมกข์ ประกอบด้วย หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ได้แก่

หลักการ 3 อันเป็นอันเป็นหัวใจสำคัญเพื่อเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาเป็นการสรุปรวบยอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางที่พุทธบริษัทพึงปฏิบัติ ได้แก่

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง
2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม
3. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์

อุดมการณ์ 4 ของพระพุทธศาสนา ได้แก่

1. ความอดทนอดกลั้นเป็นสิ่งที่นักบวชในศาสนานี้พึงยึดถือและเป็นสิ่งที่ต้องใช้เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจทุกอย่างที่ต้องเจอในชีวิตนักบวช เช่น ประสงค์ร้อนได้เย็น ประสงค์เย็นได้ร้อน

2. การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช มิใช่สิ่งอื่นนอกจากพระนิพพาน

3. พระภิกษุและบรรพชิตในพระธรรมวินัยนี้ (เช่นภิกษุณี สามเณร สามเณรี สิกขมานา) ไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใดๆ

4. พระภิกษุตลอดจนบรรพชิตในพระธรรมวินัยนี้ต้องขอแก้ทุกข์ด้วยอาการที่ไม่เบียดเบียน (คือการไม่เอ่ยปากเข้าชี้ข้อและไม่ใช้ปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือยจนเดือดร้อนทายก)

วิธีการ 6 หมายถึง วิธีการที่ธรรมทูตผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นกลยุทธ์ เพื่อจะได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันและถูกต้องเป็นธรรม ประกอบด้วย

1. การไม่กล่าวร้าย (เผยแผ่ศาสนาด้วยการไม่กล่าวร้ายโจมตีดูถูกความเชื่อผู้อื่น)
2. การไม่ทำร้าย (เผยแผ่ศาสนาด้วยการไม่ใช้กำลังบังคับข่มขู่ด้วยวิธีการต่างๆ)

3. ความสำรวมในปาติโมกข์ (รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส)
4. ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร (เสพปัจจัยสี่อย่างรู้ประมาณพอเพียง)
5. ที่นั่งนอนอันสงัด (สันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ)
6. ความเพียรในอธิจิต (พัฒนาจิตใจเสมอมิใช่ว่าเอาแต่สอนแต่ตนเองไม่กระทำ

ตามที่สอน

ดังตัวอย่างของคำสัมภาษณ์ที่หีบขกมาดังนี้

“หัวใจของคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ คือ โอวาทปาติโมกข์ เพราะเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงให้กับพระสงฆ์ จำนวน 1,250 รูป ที่มาประชุมพร้อมกัน โดยมีได้นัดหมาย เพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นนำไปเผยแพร่ต่อมนุษยโลกต่อไป” (พระครูปัญญาวัชรธรรมคณี ขนฺติโก , สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

“โอวาทปาติโมกข์ เป็นคำสอนที่รวบรวมทั้งเบญจศีล เบญจธรรม อริยสัจสี่ กฎไตรลักษณ์ อุปาทานขันธ 5 พระนิพพาน หรือมรรคมืองค์แปด เข้าด้วย เป็นการสอนให้คนทำความดีละเว้นความชั่ว สอนให้คนมีศีล มีสมาธิและมีปัญญา เพื่อค้นพบในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริง โดยมี 3 หลักการ 4 อุดมการณ์ และ 6 วิธีการ ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ความอดทนอดกลั้น การมุ่งให้ถึงพระนิพพาน การไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งกายและจิตใจ การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่ทำร้าย การรักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส การเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การสันโดษไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ การพัฒนาจิตใจ” (พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธโร , สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555)

2.1 ความรู้ ความเข้าใจในด้านการเมืองโดยทั่วไป

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ทางด้านการเมือง ค่อนข้างดี ทั้งในด้านความหมาย หลักการ หลักปรัชญาของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนไปถึงทัศนคติเกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สามารถที่จะให้ความหมายและอธิบายถึงหลักการ ประชาธิปไตยได้ดีพอสมควร ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ยกมาบางส่วน ดังต่อไปนี้

ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายทางการเมืองไทย นั้น เจ้าอาวาสหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย จึงยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์มาประกอบบางส่วน ดังนี้ คือ

“การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ ใครก็ตามที่ก้าวขึ้นมาการเมืองมีอำนาจ ไม่ว่าจะเป็ นนักการเมืองระดับเล็กหรือระดับใหญ่ทุกคนต้องการอำนาจเหมือนกันทั้งนั้น เพราะอำนาจ มักจะมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่าง ซึ่งมักจะเป็นชีวิตของผู้คน ผ่าน ทางการกระทำของตนเอง หรือผู้อื่น ขณะเดียวกันอำนาจก็สามารถที่จะควบคุมกำลังให้ตก อยู่ภายใต้อิทธิพลของคนๆ นั้นได้” (พระครูสุวิมลธรรมานุกูล จิตศิริ, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

“การเมืองเป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจทางการเมือง ซึ่งกา ต่อสู้ช่วงชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจมีด้วยกันหลายวิธี หากเป็นในอดีตก็คือการ โค่นล้มราช บัลลังก์ มีการฆ่าฟันเพื่อแย่งชิงอำนาจจากกษัตริย์ที่ครองอำนาจอยู่ เช่น การชิงราชสมบัติ เมื่อการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ระหว่างพระโอรสของพระเจ้าอยู่หัว ท้ายสระ กับสมเด็จพระเจ้าบรมโกศในสมัยราชวงศ์พหลหลวง ระหว่างปี 2275 แต่ถ้าเป็ นการเมืองสมัยใหม่ ก็จะเป็นการต่อสู้ โดยผ่านการระดมการหาเสียงเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็ น การเลือกตั้งทางตรงหรือทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็ นเผด็จการ หรือประชาธิปไตย ซึ่งวิธีการใน การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองก็มีมากมายหลายวิธี เช่น การซื้อเสียงกรณีที่มี การแข่งขันอย่างรุนแรง การหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของการให้ ได้มาซึ่งการเมืองทั้งสิ้น” (พระมหาสมพล ทุมมวิคโก, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเมือง เป็นเรื่องของการจัดสรรอำนาจต่างๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุข ของประชาชนเป็นหลักอำนาจในการจัดสรรในที่นี้เป็ นอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรที่มี อย่างจำกัด เพื่อสนองความต้องการของประชาชนที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด เช่น ที่ดินทำกิน และเมื่อไรก็ตามที่นักการเมืองหลงอำนาจ ก็จะทำให้การเมืองประสบกับปัญหาได้” (พระ ครูศรีธรรมมาวุธ สิริมนูญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรรอำนาจ โดยผ่านกลไกของภาครัฐ หรือระบบ ราชการ เช่น กระทรวง ทบวง ต่างๆ โดยมีรัฐมนตรีเป็นผู้ควบคุมดูแล ให้การดำเนินการ เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด” (พระปลัดวีระศักดิ์ ฌนุฑชะมังโม, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 18 เมษายน 2555)

“การเมือง เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของพวกมนุษย์ ที่ใช้ในการแสดงความคิดเห็น ผ่านทางประชาคม ประชาสังคม เพื่อให้ทุกคนได้มีการเรียนรู้ ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความ เชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยมีการสื่อสาร มีการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อเป็นที่รวมกลุ่ม ทำกิจกรรม มีการวิพากษ์วิจารณ์ การพูดคุย เพื่อให้ได้ข้อสรุป อันเป็นผลประโยชน์ต่อกลุ่ม ต่อ องค์การ” (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

ความหมายของคำว่าการเมืองที่กลุ่มตัวอย่างได้อธิบายให้ฟังมีหลากหลาย ความหมาย เช่น การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ โดยเป็นการต่อสู้กันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและ อิทธิพลในการบริหารกิจการบ้านเมือง การเมืองเป็นการต่อสู้ช่วงชิง การรักษาไว้และการใช้อำนาจ ทางการเมือง โดยที่อำนาจ ทางการเมืองหมายถึง อำนาจในการที่จะวางนโยบายในการบริหาร ประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ อำนาจที่จะ ใช้ข้าราชการ งบประมาณหรือเครื่องมืออื่นๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ แนวการมองการเมือง เป็นเรื่องของอำนาจ การเมืองเป็นเรื่องของการจัดสรร ทรัพยากรของรัฐหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ ให้กับสังคมอย่างชอบธรรม การเมืองเป็นเรื่องของความขัดแย้ง ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรของชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่ผู้คนซึ่ง ต้องการใช้ทรัพยากรนั้นมีอยู่มากและความต้องการใช้ไม่มีขีด จำกัด การเมืองเป็นเรื่องของการ ประนีประนอมผลประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เกิดความขัดแย้งจากการดำเนินงานทางการเมืองที่ ไม่มีทางออก การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐและการบริหารประเทศในกิจกรรมหลัก 3 ด้าน คือ งาน ที่เกี่ยวกับรัฐ การบริหารประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบาย และการอำนวยความสะดวกการบริหารราชการ แผ่นดิน ซึ่งเป็นการควบคุมให้มีการดำเนินงานตามนโยบาย ซึ่งหากพิจารณาให้ละเอียดแล้ว การเมืองโดยนัยยะความหมายประการนี้ เป็นเรื่องที่คาบเกี่ยวกับการเมืองในความหมายเชิงอำนาจ ซึ่งก็เป็นเพราะอำนาจทางการเมืองนั้น ได้ถูกนำไปใช้ผ่านกระบวนการนโยบายและการแต่งตั้งจัด สรรผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ (ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ) ในรูปของอำนาจและการปฏิบัติงาน ทางการปกครอง และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและการบริหารหรือการ ปกครองที่ยากจะแยกออกจากกันได้

การเมืองเป็นเรื่องของการกำหนดนโยบายของรัฐ กล่าวคือ การเมืองคือกิจกรรมใด ใดที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย หน่วยงานและเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการกำหนดนโยบาย โดยนัย หนึ่ง การเมือง ก็คือกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ นั่นเอง

การเมืองเป็นเรื่องผลประโยชน์ นักการเมืองทุกคน เมื่อเข้าสู่ระบบการเมืองก็ต้องมองที่ผลประโยชน์เป็นส่วนใหญ่ ผลประโยชน์นั้นอาจเป็นผลประโยชน์ของประชาชน ของกลุ่มคน หรือของตนเอง ก็ได้

การเมือง เป็นกิจกรรมที่อารยชนหรือเสรีชนใช้ในการประนีประนอมและแบ่งปันผลประโยชน์ ภายในหน่วยการปกครองหนึ่งๆ นั่นก็คือ การเมืองเป็นกิจกรรมของอิสระชนหรือเสรีชน ในสังคมหรือชุมชนเสรี โดยการเมืองจะเป็นวิธีการในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม ความแตกต่างหรือความขัดแย้งในพื้นที่สาธารณะของอิสระชนหรือเสรีชนเหล่านั้น โดยพื้นที่สาธารณะหมายถึง ขอบเขตหรือพื้นที่ของชีวิตทางสังคม ที่ซึ่งความเห็นสาธารณะสามารถก่อตัวขึ้นมาได้ ทั้งนี้ พื้นที่สาธารณะดังกล่าว อาจเป็นได้ทั้งพื้นที่ทางกายภาพ เช่น การมาพบปะกันของผู้คนในรูปแบบของชมรม สมาคม กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดัน กลุ่มอาชีพ สมัชชา หรือที่ประชุมต่างๆ และพื้นที่เสมือน เช่น การสื่อสาร ไร้สาย คลื่นวิทยุ การสื่อสารผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น การที่จะเข้าถึงพื้นที่สาธารณะโดยหลักการของสังคมอารยชนเสรีแล้ว ก็คือการเปิดให้พลเมืองทุกคนสามารถเข้าไปเมื่อต้องการ หรือเมื่อรู้สึกว่าจะอยากเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับประเด็นสาธารณะนั้นๆ แต่ละส่วนของพื้นที่สาธารณะดังกล่าวจะก่อตัวขึ้นจากชุมชนสาธารณะ อันเริ่มจากจุดที่ผู้คนได้มาพบปะพูดคุยสนทนากันในลักษณะที่เป็นส่วนตัว โดยที่การกระทำของผู้คนดังกล่าวไม่ได้เป็นไปเพื่อธุรกิจหรือการประกอบอาชีพส่วนตัวและก็ได้ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย แต่พลเมือง จะแสดงตนเป็นสาธารณชนเมื่อพวกเขาาร่วมกันกระทำการที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทั่วไป โดยปราศจากการบังคับซึ่งต้องมีการรับประกันว่าพวกเขาจะพบปะกันอย่างเสรี และสามารถแสดงออกเผยแพร่ หรืออรรถรงค์ความคิดเห็นของตนได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ เมื่อขนาดของชุมชนสาธารณะขยายใหญ่ขึ้น ก็จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว พื้นที่สาธารณะจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ อันหลากหลาย ส่วนพื้นที่สาธารณะทางการเมืองก็คือพื้นที่สาธารณะของผู้คนที่พบปะพูดคุย ถกเถียงกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งในกรณีที่พื้นที่สาธารณะทางการเมืองจะสามารถมีอิทธิพลในการส่งต่อประเด็น ไปยังรัฐบาลโดยผ่านช่องทางของฝ่ายนิติบัญญัติได้นั้น ก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นภายใต้ความประสงค์ของสาธารณะบนวิถีทางของประชาธิปไตย ความเห็นสาธารณะจึงมีความหมายรวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์และการเฝ้าระวังการใช้อำนาจของหน่วยงานภาครัฐ ภายใต้ความเป็นสาธารณะ ทั้งที่ไม่เป็นทางการและที่เป็นทางการเช่นการเลือกตั้ง เป็นต้น

ขณะเดียวกันก็ยังมีผู้ให้สัมภาษณ์บางท่าน ที่เห็นว่าการเมืองไม่ใช่กิจของสงฆ์ เพราะพระสงฆ์มีหน้าที่เพียงในด้านพิธีกรรมทางศาสนาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่านั้น

การเมืองเป็นเรื่องของมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ที่ยังมีความต้องการทางด้านกิเลส โดยผู้ให้สัมภาษณ์ ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้ถูกจำกัดบทบาทลง เพราะการเมืองได้ออกกฎหมายหรือที่เราเรียกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาควบคุมพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์มองความหมายทางการเมืองว่าเป็นเรื่องของทางโลก ไม่ใช่กิจของสงฆ์ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้ คือ

“การเมืองเป็นเรื่องของทางโลก พระสงฆ์ ไม่มีหน้าที่ ที่จะต้องเข้าไปวุ่นวาย หรือจัดการ พระสงฆ์มีหน้าที่ในด้านพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น” (พระใบฎีกามาศ สมาจารี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2555)

“การเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง เมื่อเข้าไปแล้วจะทำอะไรก็ได้ มันไม่ใช่กิจของสงฆ์ พระสงฆ์เองก็เชื่อว่าไม่มีสิทธิ์อะไร เพราะกฎหมายจำกัดสิทธิและบทบาทของพระเกี่ยวกับการเมือง” (พระอธิการสุภาพ ธรรมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)

2.2.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในระบบประชาธิปไตย

ในเรื่องของความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ การเมืองในระบบประชาธิปไตย และลักษณะของระบบประชาธิปไตย นั้น กลุ่มตัวอย่างบางสวน คือ เจ้าอาวาสวัดกระเป๋น้อย เจ้าอาวาสวัดโศกาจุฑามาตย์ เจ้าอาวาสวัดปานุราชประชาสรรค์ เจ้าอาวาสวัดแก้วโกกรวาราม เจ้าอาวาสวัดโคกเคี่ยม เจ้าอาวาสวัดบางโหลง เจ้าอาวาสวัดทรายขาว เจ้าอาวาสวัดธรรมานุสรณาราม เจ้าอาวาสวัดควนสบาย และเจ้าอาวาสวัดนาเหนือ ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยเกิดขึ้นในบางนครรัฐกรีกโบราณ และในนครรัฐเอเธนส์เมื่อ 508 ปีก่อนคริสตกาล ประชาธิปไตยแบบนี้เรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งพลเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการทางการเมืองโดยตรง แต่ประชาธิปไตยในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน โดยมีประชาชนในประเทศนั้นๆ เป็นผู้ออกเสียงในการเลือกตั้งและเลือกนักการเมืองเป็นผู้แทนตนในรัฐสภา จากนั้นสมาชิกสภาจะเป็นผู้ตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก ประชาธิปไตยทางตรงยังมีอยู่ในระดับท้องถิ่นหลายประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกเทศบาล ในระดับชาติ ความเป็นประชาธิปไตยทางตรงมีเพียงการลงประชามติ การริเริ่มออกกฎหมายและการถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้ง

ส่วนสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศเปิดใหม่ที่ถูกค้นพบในยุคที่มีการล่าอาณานิคม ได้กลายเป็นแม่แบบของการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย โดยชนผิวขาว ที่อพยพมาจากประเทศต่างๆ ทางยุโรป และหลังจากนั้น การเมืองในระบบประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาก็ได้แพร่ขยายไปเกือบทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เดนมาร์ก เบลเยียม ออสเตรเลีย

เยอรมัน หรือประเทศในแถบทวีปเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เป็นต้น โดยเฉพาะประเทศไทยการที่มีกลุ่มบุคคลได้ไปเห็นรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศยุโรป ทำให้มีความคิดว่าประเทศไทยควรมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองให้มีความทันสมัยเพื่อเท่าทันกับโลกตะวันตก จึงได้มีการรวมกลุ่มกันวางแผนและทำการรัฐประหารเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ที่ได้ยกมาบางส่วน ดังต่อไปนี้

“ประชาธิปไตยเกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ และสมัยนครรัฐเอเธนส์ ที่มีนักคิด นักปรัชญาต่างๆ ออกมาเสนอความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมสำหรับรัฐของตนเอง” (พระมหาสมพล ฐมมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“ประชาธิปไตยแบบสมัยใหม่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นประเทศที่คนผิวขาวหรือคนยุโรปไปค้นพบในขณะที่ออกไปล่าอาณานิคม ต่อมาเมื่อคนผิวขาวอพยพเข้าไปอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่มีคนผิวขาวหลายประเทศ ทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส พวกชาวคัชท์ เดนมาร์ก ฮอลแลนด์ และอีกมากมาย อพยพเข้าไปตั้งรกรากถิ่นฐานในสหรัฐอเมริกา จึงได้มีการทำประชามตกลงกันเพื่อหารูปแบบการปกครองที่ทุกฝ่ายพอใจ จนในที่สุดก็ใช้การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบในการปกครองประเทศ เพื่อป้องกันสิทธิเสรีภาพของตนเอง และเพื่อขจัดความขัดแย้ง” (พระมหาสมพล ฐมมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน)

“ประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้น ความจริงแล้วเป็นการนำรูปแบบมาใช้เท่านั้น โดยกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ได้ไปศึกษาเล่าเรียนจากประเทศตะวันตก เห็นรูปแบบที่คิดว่าทันสมัยกว่าในประเทศไทย จึงมีความต้องการที่จะให้ประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองอย่างตะวันตก จึงได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสีย” (พระครูวิมลธรรมคณี ฆ โสธโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555)

ส่วนลักษณะของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างอธิบายให้ฟังว่า หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย คือ การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักกฎหมาย และหลักเสียงข้างมาก หลักทั้ง 5 ประการดังกล่าวสามารถนำมาประมวลเป็นลักษณะ

สำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ว่า “ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย หรือประชาชนเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในรัฐ ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และการดำเนินการของรัฐต้องถือตามมติเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสิน แต่เสียงส่วนน้อยก็จะต้องได้รับการคุ้มครองความเป็นธรรมตามกฎหมายด้วยเช่นกัน

นอกจากลักษณะสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยข้างต้นแล้ว ผู้ให้ยังบอกอีกว่า ลักษณะสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยดังกล่าวจะต้องประกอบด้วย

1. รัฐธรรมนูญ ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ที่กำหนดหลักการเกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน
2. รัฐบาล ต้องเป็นรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิเสนอตัวเข้ารับการเลือกตั้ง
3. การเลือกตั้ง ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะผลของการเลือกตั้งจะตัดสินว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เป็นผู้ปกครอง ประเทศประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีการเลือกตั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเสนอตัวเข้ารับใช้ส่วนรวมโดยการสมัครรับเลือกตั้ง และเปิดโอกาสให้พลเมืองใช้สิทธิในการเลือกบุคคลที่ตนต้องการให้เป็นผู้ปกครองหรือเป็นผู้ใช้สิทธิเป็นปากเสียงแทนตนในสภา
4. การปกครองโดยเสียงข้างมาก และเคารพเสียงของคนส่วนน้อยในประเทศดังตัวอย่างของคำสัมภาษณ์บางส่วนที่หยิบยกมา คือ

“การเมืองการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย โดยหลักของทฤษฎีแล้วก็มีอยู่ไม่ก็อย่างเช่น อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพ ต้องมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และภายใต้กฎหมายเดียวกันประชาชนจะต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และต้องใช้หลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์มรการตัดสินใจ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่เป็นสากลที่ทุกๆ ประเทศก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ” (พระครูศรีธรรมาวุธ สิริมนุญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญจะต้องประกอบด้วยรัฐธรรมนูญ ที่ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และเป็นกฎหมายที่ได้ความเห็นชอบจากประชาชนอย่างถูกต้อง รัฐบาล ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และเข้ามาทำประโยชน์เพื่อประชาชน และเมื่อประชาชนไม่พอใจในผลงาน ของรัฐบาลสามารถที่ตรวจสอบและถอดถอนได้ ขณะเดียวกันแม้รัฐบาลจะมาจกเสียงข้างมากที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามา เพื่อทำหน้าที่ใน

การกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจ หากฝ่ายค้าน ได้คัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นเช่นไร ควรรับฟังและพิจารณา เป็นการเคารพเสียงข้างน้อยในสภา” (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

นอกจากหลักการพื้นฐานของการเมืองการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ยังได้บอกว่าหลักปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยก็เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติของมนุษย์ เป็นผู้ที่มิหตุผลสามารถเรียนรู้ทำความเข้าใจต่อโลกภายนอกได้ มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีสำหรับตน ถึงแม้คุณพินิจของมนุษย์จะไม่ได้ถูกต้องเสมอไป แต่ก็มีแนวโน้มว่าจะกระทำแต่สิ่งที่ดีสำหรับตนมากกว่าผู้ปกครองตัดสินใจให้ เสรีภาพของมนุษย์ เกิดขึ้นมาพร้อมกับเสรีภาพ และการที่มนุษย์รวมตัวกันกันจัดตั้งรัฐก็เพื่อดำรงรักษาเสรีภาพของมนุษย์ และรัฐก็มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม เสรีภาพของมนุษย์จะมีขอบเขต และมนุษย์จะต้องไม่ละเมิดขอบเขตนี้ เพราะมนุษย์มีความเสมอภาคในเสรีภาพที่ตนมี และจะต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของใคร เสรีภาพของมนุษย์จึงถือได้ว่าเป็นรากความคิดของระบอบประชาธิปไตยความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ถึงแม้มนุษย์จะเกิดมามีความแตกต่างกัน

แต่ความแตกต่างดังกล่าวก็ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีความได้เปรียบอีกบุคคลหรือกลุ่มอีกกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นความเท่าเทียมกันของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์แต่ละคนพึงจะได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเท่าเทียมกันในโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีในสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานแนวคิดของความเท่าเทียมกันในสังคมของระบอบ ประชาธิปไตย

ส่วนอำนาจอธิปไตยของประชาชน เมื่อประชาชนได้ตกลงร่วมกันมอบอำนาจให้กับผู้ปกครองหรือผู้แทน ผู้ปกครองหรือผู้แทน จะต้องสร้างหลักประกันว่าที่อาจจะไม่กระทำการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชน โดยจะกระทำการด้วยความเป็นธรรม และ เพื่อผล ประโยชน์ของประชาชน ดังคำสัมภาษณ์ที่ได้หยิบยกมาประกอบดังนี้ คือ

“หลักปรัชญาพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยนั้น อยู่ที่ความมีเหตุมีผลของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมมีเหตุผลต่อการตัดสินใจในการเลือกสิ่งที่ดีที่สุดของตนเอง สิ่งใดที่เป็นทุกข่มุขยย่อมหลีกเลี่ยง ไม่แสวงหา เช่นเดียวกับการเลือกตัดสินใจมนุษย์จะต้องทำด้วยเหตุผล และเพราะมนุษย์มีเหตุผลในการเลือก จึงทำให้มนุษย์มี

เสรีภาพในการตัดสินใจหรือกระทำการใดๆ โดยไม่กระทบต่อผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อน” (พระครูปัญญาวุธธรรมคณี ขนฺติโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

“ ในเรื่องของความเสมอภาค ตามหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยนั้น เราจะต้องรู้ว่า ความเสมอภาคนั้น เสมอภาคในเรื่องใดบ้าง ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การดำรงอยู่ รัฐบาลประชาธิปไตยจะต้องทำให้คนในสังคม มีความเสมอภาคทุกอย่าง โดยเฉพาะความเสมอภาคเท่าเทียมกันในด้านกฎหมาย ประชาชนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน อย่างเป็นธรรม ไม่มีการเลือกปฏิบัติ” (พระครูสุวิมลธรรมานุกุล จิตฺตสิริ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

“มนุษย์หรือคนเรา โดยแท้จริงในกมลสันดาน เป็นคนมีเหตุผล โดยเฉพาะเหตุในด้านของการตัดสินใจในทางเลือกเพื่อให้เกิดผลดีกับตนเอง ดังนั้นมนุษย์จะต้องเลือกสิ่งดีๆ ที่เป็นประโยชน์ การตัดสินใจในทางเลือกของมนุษย์จึงเป็นหลักหนึ่งหลักปรัชญาพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่ให้มนุษย์ได้มีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกในสิ่งที่คิดว่าจะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์” (พระอธิการสุภาพ ทุมมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)

ส่วนที่ 3 ทศนคติและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตย

สำหรับทศนคติและความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองแบบประชาธิปไตย เจ้าอาวาสทั้ง 15 ท่าน มีความคิดเห็นและทศนคติที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก มีความคิดเห็นว่าการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นผลสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมทางสังคมไทย

กลุ่มที่สอง มีความคิดเห็นว่าการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเอาหลักทฤษฎีของชาติตะวันตกมาใช้โดยไม่ได้ปรับปรุงหรือประยุกต์ให้เข้ากับสังคมไทย

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่ไม่แสดงความคิดเห็น เพราะถือว่าการเมืองไม่ใช่กิจของพระสงฆ์

กลุ่มแรก มีความคิดเห็นว่าการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นผลสืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมทางสังคมไทย ประกอบเจ้าอาวาสวัดแก้วโกรวาราม เจ้าอาวาสวัดกระเบื้องเจ้าอาวาสวัดบางโพง และเจ้าอาวาสวัดนาเหนือ

โดยท่านเหล่านั้นได้กล่าวว่า สังคมไทยในอดีตมีการปกครองที่เรียกว่า ราชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์ เป็นผู้ปกครองหรือผู้นำประเทศ หลักในการปกครองจะใช้หลักธรรมเป็น เครื่องมือในการปกครอง ซึ่งหลักธรรมสำหรับผู้นำหรือผู้ปกครองประเทศที่สำคัญประกอบด้วย พรหมวิหาร 4 อคติ 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 ทศพิธราชธรรมบารมี 6 ขันติโสรัจจะ ธรรม โลกบาล อริฐานธรรม 4 คหบดีธรรม 4 ราชสังคหวัตถุ 4 สติสัมปชัญญะ อกุศลมูล 3 นิ वर्ณ 5 เป็นต้น ส่วนระบบสังคมเป็นสังคมศักดินา แบ่งชนชั้น ออกเป็นชนชั้นเจ้านายและชนชั้นไพร่ สำหรับพระสงฆ์หากจัดแล้วก็จัดอยู่ในชนชั้นเจ้านาย เพราะ ไม่ว่า ชนชั้นเจ้านายหรือไพร่ เมื่อถึง คราวบวชเรียนเป็นพระภิกษุสงฆ์ ก็มักจะได้รับการสัมมาคารวะจากคนทุกชนชั้นตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงชนชั้นไพร่และทาส พระสงฆ์ในอดีตมีตำแหน่งสูงสุดถึงเป็นที่ปรึกษาของ พระมหากษัตริย์ เป็นผู้ที่คอยอำต้อนสติให้พระมหากษัตริย์ปกครองคนโดยใช้หลักธรรม การเมือง ของไทยสมัยก่อน พระมหากษัตริย์ เป็นผู้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในแผ่นดิน สามารถให้คุณให้โทษ ต่อคนทุกคนในสังคมได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวพระมหากษัตริย์ว่าเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรมและ จริยธรรมของนักปกครองหรือไม่ หลักธรรมสำคัญที่เจ้าอาวาสได้ยกตัวอย่าง เช่น

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมของผู้ใหญ่ (ผู้บังคับบัญชา) ที่ควรถือปฏิบัติเป็น นิตยมี 4 ประการ คือ 1. เมตตา ความรักใคร่ ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข 2. กรุณา ความสงสาร คิด ช่วยเหลือ ผู้อื่นให้พ้นทุกข์ 3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข และ 4. อุเบกขา การวาง ตนเป็นกลาง ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงวิบัติ มีทุกข์

อคติ 4 หมายความว่า การกระทำอันทำให้เสียความเที่ยงธรรม มี 4 ประการ ได้แก่ 1. ฉันทาคติ การลำเอียงเพราะรักใคร่ 2. โทสาคติ การลำเอียงเพราะโกรธ 3. โมหาคติ การ ลำเอียงเพราะเขลา และ 4. ภยาคติ การลำเอียงเพราะกลัว อคติ 4 นี้ ผู้บริหาร/ผู้ใหญ่ ไม่ควร ประพฤติเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันเห็นเหตุ ให้ตนเอง และหมั่นทะนุถนอมก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ได้แก่ 1. ทาน ให้ปันสิ่งของแก่คนที่ควรให้ 2. ปิยวาจา เจรจาด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน และ 3. อตถจริยา ประพฤติในสิ่งที่ประ โยชน์ 4. สมานนัตตตา วางตนให้เหมาะสมกับฐานะของตน

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมก่อให้เกิดความสำเร็จ ได้แก่ 1. ฉันทะ ความพึงพอใจ ในงาน 2. วิริยะ ความขยันมั่นเพียร 3. จิตตะ ความมีใจฝักใฝ่เอาใจใส่ในงาน และ 4. วิมังสา ไตร่ตรองหาเหตุผล

ทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์จะพึงถือปฏิบัติมาแต่ โบราณกาล ได้แก่ 1. ทาน คือ การให้ปัน ซึ่งอาจเป็นการให้เพื่อบูชาคุณหรือให้เพื่อเป็นการ

อนุเคราะห์ 2. สีด การสำรวม กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยสะอาดดีงาม 3. บริจาค การให้ทรัพย์สิน
สิ่งของเพื่อเป็นการ ช่วยเหลือหรือความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้อื่นหรือเป็นการเสียสละเพื่อหวัง
ให้ผู้รับได้รับความสุข 4. อาชวะความมีอัธยาศัยซื่อตรงมั่นในความสุจริตธรรม 5. มัทวะ ความมี
อัธยาศัยดีงาม ละมุนละไม อ่อนโยน สุภาพ 6. ตบะ การบำเพ็ญเพียรเพื่อขจัดหรือทำลาย
อกุศลกรรมให้สิ้นสูญ 7. อโภระ ความสามารถระงับหรือขจัดเสียได้ซึ่งความโกรธ 8. อวิหิงสา
การไม่เบียดเบียนคนอื่น 9. ขันติ ความอดกลั้นไม่ปล่อยกายวาจา ใจ ตามอารมณ์หรือกิเลสที่เกิด
มีขึ้นนั้น และ 10. อวิโรธนะ การธำรงรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม

บารมี 6 เป็นหลักธรรมอันสำคัญที่จะนิยมนำซึ่งความรักใคร่ นับว่าเป็น
หลักธรรมที่เหมาะสมมากสำหรับนักบริหารจะพึงยึดถือปฏิบัติ มีอยู่ 6 ประการคือ 1. ทาน การให้
เป็นสิ่งที่ควรให้ 2. สีด การประพฤติในทางที่ชอบ 3. ขันติ ความอดทนอดกลั้น 4. วิริยะ ความ
ขยันหมั่นเพียร 5. อดทนการเพ่งพิจารณาให้เห็นของจริง และ 6. ปรีชญา ความมีปัญญารอบรู้

ธรรมโลกบาล เป็นหลักธรรมที่ช่วยคุ้มครองโลก หรือมวลมนุษย์ให้อยู่ความ
ร่มเย็นเป็นสุข มี 2 ประการคือ 1. หิริ ความละอายในตนเอง 2. โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อทุกข์
และความเสื่อมแล้วไม่กระทำความชั่ว

ราชสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมอันเป็นเครื่องช่วยในการวางนโยบายบริหารบ้านเมือง
ให้ดำเนินไปด้วยดี มี 4 ประการ คือ 1. ลัสสมชัง ความเป็นผู้ฉลาดปรีชาในการพิจารณาถึงผลิตผล
อันเกิดขึ้นในแผ่นดิน แล้วพิจารณาผ่อนผันจัดเก็บเอาแต่บางส่วนแห่งสิ่งนั้น 2. ปุริสเมชัง ความ
เป็นผู้นฉลาดในการดูคนสามารถเลือกแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งในความถูกต้องและเหมาะสม
3. สัมมาपालัง การบริหารงานให้ต้องใจประชาชน และ 4. วาจาเปยยัง ความเป็นบุคคลมีวาจา
ไพเราะรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวตามเหตุการณ์ ตามฐานะและตามความเป็นธรรม ดังคำสัมภาษณ์ที่ยก
มาเป็นตัวอย่างดังนี้ คือ

“สังคมไทย เป็นสังคมศักดินา มีชนชั้นเจ้านายและไพร่ รวมตลอดถึงทาสที่ได้มา
โดยการซื้อขายและการจำยอม ชนชั้นเหล่านั้น อยู่ในสังคมไทยโดยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน
และกัน แล้วก็มี การตอบแทนการให้ความช่วยเหลือในรูปต่างๆ เป็นการแลกเปลี่ยน จึง
ทำให้เกิดเป็นระบบอุปถัมภ์และระบบสินบน วัฒนธรรมเหล่านี้ แม้ในปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่
ในสังคมไทย” (พระครูปัญญาวุฑฒธรรมมณี ขนฺติโก, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2555)

“สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ มีการนำพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติใช้ใน
ชีวิตประจำวัน จนเป็นความเคยชิน และเมื่อถือปฏิบัตินานๆ เข้าก็กลายเป็นวัฒนธรรม

ประเพณี ที่สืบทอดกันต่อมา พระพุทธศาสนาในเมืองไทย เป็นพุทธศาสนานิกายเถรวาท ยึดพระธรรม และวินัยตามแบบดั้งเดิมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และบัญญัติไว้ โดยไม่มีการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับการรับระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตยของต่างประเทศมาใช้ในเมืองไทย โดยไม่มีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาจนถึงทุกวันนี้” (พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปุนทุโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

“คนในสังคมไทย เมื่อยึดพระพุทธศาสนา รับเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ จึงทำให้การคิด พุด ทำของคนในสังคมจึงเป็นแบบพุทธ การเมืองไทย จึงเป็นการเมืองที่มีตัวละครการเมืองทุกฉากทุกตอนที่แสดงออกทางการคิดพุดทำแบบพุทธ คือเป็นประชาธิปไตยแบบสังคมพุทธ” (พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555)

“หลักธรรมที่สำคัญสำหรับใช้ในการปกครองประเทศของผู้ปกครองประเทศ เพื่อให้ประเทศมีความสงบสุข คือ พรหมวิหาร 4 อคติ 4 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 ทศพิธราชธรรมบารมี 6 ขันติโสรัจจะ ธรรมโลกบาล อธิฐานธรรม 4 คหบดีธรรม 4 ราชสังคหวัตถุ 4 สติสัมปชัญญะ อกุศลมูล 3 นีวรณ 5 ฯลฯ” (พระครูสุวิมลธรรมานุกุล จิตศิริ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

“ส่วนสังคมจะสงบสุขหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้ปกครองประเทศในขณะนั้นว่าได้ยึดหลักธรรมเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศหรือไม่” (พระครูสุวิมลธรรมานุกุล จิตศิริ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

เมื่อสังคมไทยเป็นสังคมศักดินา ยึดมั่นในคำสอนของพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ในทำนองคลองทำตามหลักพระศาสนา เพื่อความสุขสงบของคนในชาติ ทำให้สังคมการเมืองไทยเป็นแบบไทยๆคือ ส้มง่าย เจ็บไม่จำ ไม่แก้แค้น ไม่จองเวร โอลิกรรม ทำให้เกิด การสามัคคีปรองดองในสังคมได้ไม่ยาก มีอะไรก็จะอะลุ่มอล่วย เอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน และเพราะสังคมไทยเป็นสังคมในระบบอุปถัมภ์ ชนชั้นเจ้านายก็หวังพึ่งแรงกายจากชนชั้นไพร่ และชนชั้นไพร่ก็หวังพึ่งพึ่งบารมีของชนชั้นเจ้านาย และต่างก็มีค่าตอบแทนไปคนละอย่าง จึงทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ แม้ในบางครั้งการอุปถัมภ์นั้นจะเป็นการไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดการอภิสิทธิ์ชนชั้น หรือพวก Free rider เกิดปัญหา “เด็กเส้น เด็กฝาก เด็กข้า นายกู” เกิดการประจบ

สอพโล ได้คนไม่มีคุณภาพมาทำงาน คนเก่งคนดี ถูกย้ายไปทำงานที่ไม่ถนัด คนประจบสอพโล เลียแข้งเลียขา กลับได้ดี เป็นถึงเจ้าคนนายคน เข้าไปหาผลประโยชน์จากที่ทำงาน เกิดการทุจริต คอร์รัปชัน ทางการเงินส่งเป็นส่วยให้เจ้านาย เพื่อแลกเปลี่ยนกับตำแหน่งที่ต้องการ ทำให้ปัจจุบันเกิด ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ประเทศไม่พัฒนา ปิดบังหรือซ่อนเร้นข้อมูล ไม่ส่งเสริมให้ประชาชนมี การศึกษา เพราะเกรงกลัวว่าประชาชนจะมีความรู้และใช้ความรู้ที่นั่นมาต่อสู้กับผู้นำทางการเมือง ดัง คำสัมภาษณ์ที่หทัยกมาประกอบเพียงบางส่วน ดังต่อไปนี้

“สังคมศักดินาของไทยที่ยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางดำเนิน ชีวิต ให้คนไทย ลืมง่าย เจ็บไม่จำ ไม่แก้แค้น ไม่จองเวร จึงเป็นที่มาให้ผู้ที่ฉกฉวยโอกาสใช้ การลืมนง่ายของคนไทยกระทำการผิดกฎหมาย หรือฉกฉวยผลประโยชน์ให้กับตนเอง” (พระครูวิมลธรรมคณี ยโสธโร, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555)

“ระบบอุปถัมภ์ของไทย ยังมีให้เห็นในสังคมไทย เช่น วังเต็น ส.ส. เพื่อฝากลูกเข้า โรงเรียนต่างๆ วังเต็น ส.ส. เพื่อขอโอนย้ายตำแหน่งไปสู่ตำแหน่งที่ดีๆ หรือ ไปลงใน จังหวัดที่ดีๆ ระบบแบบนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และยังมีอยู่ในปัจจุบัน” (พระครูพิศาล พัฒนานุยุตปุรินทุโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

“ระบบศักดินาก็มีข้อดีอยู่อย่างที่ว่า ทำให้คนไทยมีความสุข อ่อนน้อมรู้จักที่ต่ำ ที่สูง รู้จักอะไรควรไม่ควร ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข แต่ขณะเดียวกันสังคมศักดินาก็ เป็นสังคมแบบปัจเจกชน ที่ทำเพื่อตนเอง เรื่องของคนอื่น ถ้าไม่ใช่ญาติพี่น้องก็จะไม่สนใจ ยิ่งเกี่ยว ขโมยขึ้นบ้านเอ็งไม่ได้ขึ้นบ้านข้า ก็ไม่ใช่ธุระของข้าที่จะไปช่วยเหลือ ลำพังตัวข้า ยังเอาตัวไม่รอด และจะไปช่วยคนอื่นได้อย่างไร” (พระครูวิมลธรรมานุกุล จิตศิริ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

กลุ่มตัวอย่างไม่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองไทยในระบอบ ประชาธิปไตยในปัจจุบัน เพียงแต่บอกว่า หากนักการเมืองในปัจจุบัน เอาเสียอย่างนักการเมืองใน อดีต ปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาความแตกแยกทางการเมืองจะไม่เกิดขึ้น คงไม่มีรัฐประหารเกิดขึ้น ถ้านักการเมืองในปัจจุบันยึดหลักธรรมในการประสานประโยชน์ให้กับประชาชนเป็นหลัก ตาม หลักการประชาธิปไตย และบอกว่าเสียดายเวลาที่ผ่านมามการเมืองไทยน่าจะเดินหน้าพัฒนาไปอย่าง สวยงามล้ำหน้าประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศสิงคโปร์ อินโดนีเซียและมาเลเซีย ทั้งๆ ที่ประเทศ

ไทยมีศักยภาพในด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ดีกว่าประเทศเหล่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ ที่ยกมาเพียงบางส่วนดังนี้

“การเมืองไทยในปัจจุบัน ถ้านักการเมืองเป็นอย่างนักการเมืองในอดีต เช่น นายปรีดี พนมยงค์ บ้านเมืองคงมีแต่ความสงบสุข เพราะนายปรีดี พนมยงค์ รู้ว่าถ้าตนเองกลับมาประเทศไทย จะต้องเกิดข้อขัดแย้ง มีการแตกต่างและมีความวุ่นวาย และมีการนองเลือด จะต้องเกิดการปฏิบัติแน่นอน เพื่อเห็นแก่ประเทศชาติ จึงเลือกที่จะไม่กลับมาประเทศไทย จนสิ้นอายุ เป็นอย่างของนักการเมืองที่ดี” (พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปรีนทุโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

“นักการเมือง ถ้ามีคุณธรรมในการปกครองประเทศ เอาประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ ไม่ละโมภโลภมาก การเมืองไทยก็คงจะไม่แตกแยกเหมือนในปัจจุบัน” (พระครูวิมลธรรมคณิ ยโสธโร, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555)

“ความจริงประเทศไทยมีศักยภาพในด้านทรัพยากรธรรมชาติมากมาย มีความได้เปรียบในด้านการแข่งขันดีกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างสิงคโปร์ มาเลเซียและอินโดนีเซีย แต่เพราะนักการเมืองหวังในประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม เห็นประชาชนว่าด้อยการศึกษา ปิดหูปิดตาประชาชน จึงทำให้ประเทศไทยไม่พัฒนาสักทีในด้านการเมือง” (พระครูสุวิมลธรรมานุกูล จิตสิริ, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

กลุ่มที่สอง กลุ่มที่มีความคิดเห็นว่า การเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการเอาหลักทฤษฎีของชาติตะวันตกมาใช้โดยไม่ได้รับการปรับปรุงหรือประยุกต์ให้เข้ากับสังคมไทย ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างบางส่วน เช่น เจ้าอาวาสป่านุราชประชาสรรค์ เจ้าอาวาสวัดโกกาทามาตย์ เจ้าอาวาสวัดโคกเคี่ยม เจ้าอาวาสวัดธรรมมาวุธธรรมาราม ได้แสดงทัศนคติและความเห็นว่า ประเทศไทย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 เป็นการหยิบยืมจากประเทศตะวันตกมาใช้กับประเทศไทย โดยคณะราษฎรได้หยิบยืมเอามาแต่โครงสร้าง คือ รัฐธรรมนูญ และโครงสร้างสถาบันการเมืองโดยปราศจากการปลูกฝังจริยธรรม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยลงในสังคมไทย จึงทำให้ประชาธิปไตยของไทย ล้มลุกคลุกคลานหลังการปฏิวัติมาตลอด 80 ปี

ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตยของไทยจึงมีแต่โครงสร้างที่ปราศจากเลือดเนื้อ สปีริต หรือจริยธรรมและวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย เพราะนักการเมืองข้าราชการและประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นคืออะไร รู้แต่เพียงผิวเผินที่โครงสร้างและมองว่าการมีการเลือกตั้งก็เป็นประชาธิปไตยแล้วเพราะไม่ได้มีการสอนปรัชญาประชาธิปไตยกันในสังคมไทยอย่างจริงจังและอย่างเป็นระบบในการศึกษาดังแต่เด็ก คนไทยส่วนใหญ่จึงยังคงมีวัฒนธรรมเก่าแบบศักดินา แบ่งแยกชนชั้น ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมของเพื่อนร่วมชาติ อีกทั้งไม่ให้ความสำคัญของเศรษฐกิจแก่ประชาชนผู้ยากไร้ในชนบท ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งของความล้มเหลวของระบบประชาธิปไตยของไทย

นอกจากนี้ยังมีการซื้อ-ขายเสียงในการเลือกตั้งในรัฐสภา การคอร์รัปชัน, รับสินบนของข้าราชการและนักการเมือง การเห็นประโยชน์ของตนเอง และพรรคคิดว่าผลประโยชน์ทางสังคม และประเทศชาติ การอุปถัมภ์พวกพ้องและญาติมิตรในระบบราชการและการเมือง การไม่ยอมรับเหตุผลในการอภิปรายและตัดสินใจ ฯลฯ ล้วนเป็นสาเหตุปัญหาความล้มเหลวของภาพประชาธิปไตยของไทยและนำไปสู่การทำรัฐประหารและระบบเผด็จการวินวินซ้ำซากมาตลอด 80 ปี หลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475 และวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในยุคปัจจุบันยังเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของระบบศักดินา ที่นักการเมือง ข้าราชการและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังคงเคารพเชื่อฟังต่อผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจ โดยไม่สนใจที่ผู้ใหญ่นั้นจะมีจริยธรรมที่ดีงามหรือมีศีลธรรมหรือไม่ คนไทยส่วนมากยังคงมองการตัดสินใจและอุปถัมภ์ของญาติมิตรสหายว่าเป็นสิ่งปกติ ยังคงมองว่าการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพรรคพวกเป็นเรื่องธรรมดา มองว่าการแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจโดยการซื้อ-ขายเสียงเป็นเรื่องธรรมดา และมองว่าการโต้แย้งอภิปรายด้วยเหตุผลทำให้ผู้แพ้เสียหน้าเสียศักดิ์ศรี ความคิดเหล่านี้ล้ำสมัยและขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น ดังคำให้สัมภาษณ์บางส่วนของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

“การเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเริ่มต้นไม่สวยนัก คือ เริ่มต้นด้วยการยึดอำนาจจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่รัชกาลที่ 7 ซึ่งในสมัยประเทศไทยมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และพระองค์ก็พระราชประสงค์ที่จะให้ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพียงแต่อยู่ในช่วงของการศึกษา และให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการเมืองแบบประชาธิปไตยก่อน แต่คณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มคนมีความใจร้อนเกินไปรีบชิงปฏิวัติโค่นล้มระบอบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชเสียก่อน แล้วยังมาทะเลาะแย่งชิงอำนาจกันเอง โดยที่ประชาชน ข้าราชการใน

สมัยยังไม่รู้เลยว่า ระบอบประชาธิปไตยคืออะไร” (พระมหาวิรัช ฐิตสุทฺโธ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

“การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 เป็นการหยิบยกจากประเทศตะวันตกมาใช้กับประเทศไทยเท่านั้น โดยเอามาแต่โครงสร้าง คือ รัฐธรรมนูญ และโครงสร้างสถาบันการเมืองโดยไม่มีการปลูกฝังจริยธรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยลงในสังคมไทย จึงทำให้ประชาธิปไตยของไทยประสบความสำเร็จล้มเหลวมาตลอด 80 ปี หลังการปฏิวัติ” (พระมหาสมพล ฐมฺมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“คณะราษฎร รีบร้อนเกินไปในการทำการรัฐประหารเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ควรที่จะให้ข้าราชการ เด็ก และประชาชนทั่วไป ได้รับการศึกษาเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้เสียก่อน และควรนำวัฒนธรรมทางการเมืองทางตะวันตกมาบรรจุลงในระบบการศึกษา เพื่อให้คนไทยได้เรียนก่อน จะได้ไม่ล้มเหลว” (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

“เพราะคนไทยส่วนใหญ่ก็ยังคงมีวัฒนธรรมเก่าแบบศักดินา แบ่งแยกชนชั้น ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมของเพื่อนร่วมชาติ และวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยในยุคปัจจุบันยังเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของระบบศักดินา ที่นักการเมือง ข้าราชการและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังคงเคารพเชื่อฟังต่อผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจ โดยไม่สนใจที่ผู้ใหญ่ท่านนั้นจะมีจริยธรรมที่ดีงามหรือมีศีลธรรมหรือไม่ คนไทยส่วนมากยังคงมองการตัดสินใจและอุปถัมภ์ของญาติมิตรสหายว่าเป็นสิ่งปกติ ยังคงมองว่าการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพรรคพวกเป็นเรื่องธรรมดา มองว่าการแข่งขันเพื่อแสวงหาอำนาจโดยการซื้อ-ขายเสียงเป็นเรื่องธรรมดา และมองว่าการโต้แย้งอภิปรายด้วยเหตุผลทำให้ผู้แพ้เสียหน้าเสียศักดิ์ศรี ความคิดเหล่านี้ล้าสมัยและขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตย” (พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริมนูญโณ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังได้แสดงความคิดเห็นอีกว่า วิวัฒนาการการเมืองแบบประชาธิปไตยตะวันตกเป็นวิถีชีวิตการเมืองของประเทศตะวันตก วิถีชีวิตการเมืองของประเทศ

ตะวันตกเกิดจากปรัชญาการเมืองและจริยธรรมของชาวตะวันตกที่ยึดถือและถ่ายทอดกลับมาเป็นเวลานับพันนับร้อยปี ที่สำคัญได้แก่หลักเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ ซึ่งเกิดจากความเชื่อในหลักการของสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน สิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกโดยการพูด เขียน และตีพิมพ์ และความเชื่อในเรื่องสิทธิของมนุษย์ที่จะได้รับปัจจัยสี่และความคุ้มครองจากภัยคุกคามต่างๆ ที่มีต่อชีวิตและทรัพย์สินและประการสุดท้ายการได้รับความเท่าเทียมในทางเศรษฐกิจหรือความเป็นอยู่จากระบบสวัสดิการต่างๆ ของรัฐบาล ปรัชญาความเชื่อในค่านิยมเหล่านี้เกิดจากความคิดของนักปรัชญาการเมืองและรัฐบุรุษต่างๆ ที่แสดงความคิดเห็นสืบทอดกันมาในระบบการศึกษาของชาติเป็นระยะเวลายาวนานจนประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยอมรับเป็นกฎระเบียบและจริยธรรมและเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองพื้นฐานของระบบประชาธิปไตยตะวันตกในปัจจุบัน

การพัฒนาประชาธิปไตยที่ล้มเหลวในประเทศไทย เพราะการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมศักดินาล้าสมัยต่างๆ เหล่านี้จะต้องไม่เกิดขึ้นเอง ในเวลาอันรวดเร็วนัก แต่ต้องอาศัยการปลูกฝังในระบบการศึกษาและการโฆษณาอบรมสม่ำเสมอ จนกว่าเด็ก ผู้ใหญ่ และประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจะได้ซึมซับและยอมรับค่านิยมและวัฒนธรรมการเมืองและประชาธิปไตยใหม่อันนี้ ทั้งนี้ เพราะกระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคมต้องอาศัยระยะเวลายาวนานรวมทั้งอาศัยระเบียบ กฎเกณฑ์และกฎหมายด้วย ดังนั้นเราจะเห็นว่าในประเทศตะวันตกรวมทั้งจีน ญี่ปุ่น เกาหลีและสิงคโปร์ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังปรัชญา จริยธรรมและวัฒนธรรมโดยผ่านระบบการศึกษา ตำราเรียน และการโฆษณาตอกย้ำคำขวัญอยู่เสมอ เช่น ประเทศตะวันตกมีการศึกษาปรัชญาการเมืองของนักปรัชญาที่สำคัญๆ ตั้งแต่ยุคกรีก-โรมันจนถึงปัจจุบัน เช่น อริสโตเติล เพลโต โทมัส ฮอบบ์ จอห์น ล็อกจนมีการพัฒนาหลักปรัชญาใหม่ๆ เช่น อันโตนิโอ กรัมสซี มาร์กาเรต มิด มิเชล ฟูกูต์ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ เซอร์เบิร์ต มาคัส เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส และฮอร์กโฮมเมอร์ เป็นต้น ทั้งหมดนี้เป็นรากฐานของความคิดทางการเมืองและสังคมของประเทศตะวันตก ส่วนในประเทศไทย จริยธรรมคำสอนของขงจื้อ ถูกรวบรวมเป็นคัมภีร์เพื่อให้นักเรียน นักปราชญ์ ข้าราชการ ศึกษากันอย่างเป็นระบบกว่าสองพันปี จึงทำให้จริยธรรมของขงจื้อกลายเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมการเมืองและสังคมมาจนถึงปัจจุบันและได้แพร่หลายไปยังเกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม และสิงคโปร์

และท่านได้แสดงความคิดเห็นว่า ระบอบประชาธิปไตยในระบบการเมืองไทยไม่ได้เกิดขึ้นจากการต่อสู้ร่วมกันระหว่างผู้นำทางการเมืองภาคประชาชน แต่เป็นเรื่องของผลิตผลการต่อสู้แย่งชิงอำนาจของกลุ่มผู้ปกครองมากกว่า ดังคำสัมภาษณ์บางส่วนของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ คือ

“การเมืองของประเทศตะวันตกก่อนที่เขาจะเอาใช้กับประเทศของเขา เขาได้ให้การศึกษาระบบและปลูกฝังอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ประชาชนของเขาได้มีความรู้ ความเข้าใจในการหลักการและปรัชญาพื้นฐานของประชาธิปไตยก่อนว่าประกอบไปด้วย หลักเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ ไม่ใช่เกิดจากความพอใจของคนกลุ่มเดียวแล้วจะนำมาใช้ได้เลย“ (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

“การเมืองของต่างประเทศเกิดจากนักคิดนักปรัชญาการเมืองรุ่นเก่าๆ ที่แสดงความคิดเห็นไว้และความคิดนี้สืบทอดกันมานานในรูปของการของการให้การศึกษาของชาติอย่างเป็นระบบมาเป็นเวลาช้านาน ไม่ใช่จะทำกันอย่างปุ๊บปั๊บ โดยไม่มีการให้ความรู้กับคนในชาติเหมือนของคนไทย จึงทำให้การเมืองของไทยล้มเหลว ไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยเต็มใบได้” (พระมหาสมพล ฐมฺมวิโก, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การพัฒนาประชาธิปไตยที่ล้มเหลวในประเทศไทย เพราะการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมศักดินาล้าสมัยต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นในเวลาอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่มีการปลูกฝังให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้ซึมซับให้ยอมรับค่านิยมและวัฒนธรรมการเมืองและประชาธิปไตยใหม่อันนี้ ทั้งนี้ เพราะกระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคมต้องอาศัยระยะเวลายาวนาน” (พระครูศรีธรรมราช สิริมนูญโญ, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้นำจะต้องปลูกฝัง เรื่องหลักการและปรัชญาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนเข้าใจเสียก่อน เพื่อให้พวกเขาได้รู้จักการมีส่วนร่วม ในทางการเมือง หลักการขั้นพื้นฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนจะต้องรู้และเข้าใจได้แก่ 1. อำนาจอธิปไตยต้องเป็นของปวงชนชาวไทยเท่านั้น ไม่ได้เป็นของพวกนักการเมืองที่เลือกตั้งเข้าไป พวกนี้เป็นเพียงตัวแทนที่ทำหน้าที่แทนเรา 2. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ ภาครัฐกฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดและไม่ต้องสร้างความสะดวกหรือให้แก่ผู้ใด 3. หลักความเสมอภาค ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกชนชั้นวรรณะ นายหรือไพร่ 4. หลักความมั่นคง ไม่ว่าจะป็นในเรื่องชีวิตและทรัพย์สิน ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครอง และ 5. หลักเสียงข้างมาก แต่เคารพเสียงส่วนน้อย หากประเทศไทยยึดถือ

หลักการนี้ ปัญหาความขัดแย้งก็คงจะไม่เกิดขึ้น” (พระมหาวิรัช ฐิตสุทฺโธ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

“ประเทศตะวันตก รวมทั้งจีน ญี่ปุ่น เกาหลีและสิงคโปร์ ล้วนให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังปรัชญา จริยธรรมและวัฒนธรรมโดยผ่านระบบการศึกษา คำบรรยาย และการโฆษณาต่อลูกค้าขวัญอยู่เสมอ เช่น วัฒนธรรมของจีนที่ได้ส่งสมกันมาหลายพันปี โดยเฉพาะลัทธิขงจื้อ ที่มีพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของจีนและยังได้กลายเป็นต้นแบบให้ประเทศเพื่อนบ้านได้นำไปใช้ หรือวัฒนธรรมของคนสิงคโปร์ ที่เป็นประเทศเล็กๆ มีอาณาเขตเท่าจังหวัดภูเก็ต แต่เขาก็มีวัฒนธรรมของเขา โดยผู้นำประเทศของเขาเป็นตัวอย่างที่บริหารพัฒนาประเทศโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง จึงทำให้ประเทศสิงคโปร์กลายเป็นประเทศที่มีระเบียบวินัย ไม่มีข้อขัดแย้งทางการเมือง” (พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริมนูญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย เกิดจากความต้องการของผู้ปกครอง คือผู้ที่ได้ไปเห็นความเจริญของพวกยุโรป จึงอยากเอาอย่างบ้าง มันไม่ได้เกิดจากความต้องการของประชาชนในประเทศ ทำให้การเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยมีปัญหา” (พระมหาวิรัช ฐิตสุทฺโธ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

“ความจริง คนไทยคุ้นเคยกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชอยู่แล้ว เพราะวัฒนธรรมของสังคมไทยเอื้ออยู่แล้ว เพียงแต่ผู้นำทางการเมืองจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความรับผิดชอบสูงเท่านั้น ก็เพียงพอแล้ว” (พระมหาสมพล ฐมฺมวิโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างบางส่วนยังได้แสดงความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับการเมืองไทยในปัจจุบันว่า การเมืองในปัจจุบันเป็นการเมืองของกลุ่มนายทุนธุรกิจ ที่รวมกลุ่มนายทุน ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยของสังคมไทยมาตั้งเป็นพรรคการเมือง บริหารประเทศเรียกว่า ระบอบทุนนิยม มีการแสวงหาหาผลประโยชน์โดยใช้ตำแหน่งการการเมืองที่ตนเองครองอยู่ให้กับพวกพ้องและตนเอง เรียกว่าธุรกิจการเมือง มีการนำนโยบายประชานิยมมาใช้หาเสียงเป็นหลัก และระบอบทุนนิยมนี้เองที่ทำให้สังคมไทยเกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับ คนรวย คนจนยิ่งจนลง ในขณะที่คนรวยกลับรวยขึ้น เพราะคนรวยเป็นคนส่วนน้อยของสังคม เป็นนักธุรกิจที่หวังผลกำไร มีเงินแต่ขาด

อำนาจและอิทธิพล จึงต้องการสร้างอำนาจด้วยการเล่นการเมือง และเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ เป็นหลัก กลุ่มนายทุนเข้ามาบีบบทบาททางการเมืองอย่างเห็นได้ชัดก็คือ กลุ่มการเมืองในสมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่ก่อตั้งพรรคไทยรักไทยหรือพรรคเพื่อไทยในปัจจุบัน มีการยุบรวมพรรคการเมืองขนาดเล็กเพื่อไปรวมกับพรรคการเมือง ซึ่งจะเห็นได้ในปัจจุบันว่าการต่อสู้เพื่อแย่งชิงความได้เปรียบในการแข่งขันการเลือกตั้ง ในประเทศไทยจะเป็นของ 2 พรรคใหญ่ คือ พรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ พรรคใดมีเสียงข้างมากก็จะได้รับการจัดตั้งเป็นรัฐบาล ทำให้พรรคเพื่อไทยได้เปรียบในการแข่งขัน เพราะเป็นพรรคที่รวมนายทุนไว้มากมาย ขณะเดียวกันกลุ่มนายทุนเหล่านี้เมื่อได้ครองอำนาจทางการเมืองก็จะแสวงหาผลประโยชน์ โดยไม่สนใจกฎหมายของประเทศ หรือเมื่อกฎหมายไม่เอื้ออำนวยต่อการแสวงหาผลประโยชน์ก็จะมีการร่างกฎหมายใหม่ขึ้นมา เพื่อให้ตนเองได้ดำเนินในธุรกิจของตนเองได้อย่างง่ายดาย เหมือนกับที่กล่าวมาแล้วไว้ว่า “ชนใดร่างกฎหมายก็เพื่อชนชั้นนั้น” เป็นการกล่าวไว้อย่างถูกต้องทีเดียว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การขายหุ้นชินคอร์ป ให้กับเทมาเส็กของสิงคโปร์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ออกกฎหมายให้วันที่ 31 ธันวาคม 2548 เป็นวันทำงาน ทั้งๆ ที่ ทุกปีคือวันหยุดทำงานของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะในวันดังกล่าวพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กำลังขายหุ้นให้กับเทมาเส็ก

ขณะเดียวกันนโยบายในการบริหารพัฒนาประเทศ นอกจากมีการกระจายอำนาจทางการเมืองลงสู่ท้องถิ่นแล้ว การบริหารประเทศยังใช้ระบบการบริหารแบบเอกชน มีการนำระบบ CEO มาใช้ กับข้าราชการ มีการนำแผนยุทธศาสตร์ หรือกลยุทธ์ในการบริหารประเทศมาใช้ในการจัดการ มีการนำตัวชี้วัด มาใช้กับการประเมินผลงานของข้าราชการ ต่างๆ เหล่านี้ นอกจากนี้ การบริหารประเทศ เน้นไปที่ระบบเศรษฐกิจมากกว่าเพื่อปากท้องของประชาชนอย่างจริงจัง เน้นด้านอุตสาหกรรมเทคโนโลยี เน้นด้านการส่งออก มากกว่าการช่วยเหลือเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา ที่ประสบกับความเดือดร้อนเนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ แต่ราคาต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น

นอกจากการบริหารพัฒนาประเทศที่เน้นในด้านทุนนิยมแล้ว การเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันนับว่าประสบกับวิกฤตการณ์ทางการเมือง อันเนื่องมาจากการไม่เคารพหรือการไม่ปฏิบัติตามหลักการขั้นพื้นฐานของประชาธิปไตย การเมืองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันจึงนับได้ว่าล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ซึ่งจะสังเกตได้ว่า มีการนำระบบอุปถัมภ์มาใช้ มีการแต่งตั้งทายาททางการเมืองเพื่อสืบทอดอำนาจแทนตน มีการแต่งตั้งรัฐมนตรีโดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติและความรู้ มีการฝากเด็กเข้าเรียนอย่างชัดเจน ใครให้ความช่วยเหลือจะต้องมีการตอบแทนบุญคุณ มีการนำพรรคพวกเข้ามาประมูลราคาโครงการใหญ่ๆ ของราชการ และเมื่อไม่ได้รับการช่วยเหลือตามที่ต้องการ หรือเมื่อมีความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้น ก็จะมีการชุมนุมโดยไม่สนใจว่าการ

ชุมชนนั้นจะสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนคนอื่นหรือไม่ แต่ขอให้ได้ทำเพื่อให้ได้ชัยชนะ ในทำนองที่ว่า “เมื่อเข้าไม่ได้ เอ็งไม่สมควรได้ด้วย” การเมืองไทยจึงมีแต่ความขัดแย้ง มีการแย่งชิงพื้นที่สื่อ มีการแย่งชิงมวลชน ทั้งเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันและการดำรงอยู่ในอำนาจทางการเมืองเท่านั้น เมื่อมีความขัดแย้งกันมากๆ ก็ถึงจุด

นอกจากนี้ การเมืองไทยยังเต็มไปด้วยการซื้อสิทธิขายเสียง ทั้งนี้เป็นเพราะโครงสร้างของสังคมไทยมีเพียงคนรวยกับคนจน คนรวยมั่งมีเงินทอง คนจนกลับต้องโอกาสในทุกๆ ด้าน จึงกลายเป็นเหยื่อของคนรวยไม่ว่าจะในเรื่องของการต่อรองอำนาจ คุณภาพชีวิต การศึกษา การสาธารณสุข ไม่ได้มีความเท่าเทียมในโอกาสใดๆ ที่จะเลือกสิ่งดีๆ ให้กับตนเอง เช่น เลือกโรงพยาบาล เลือกโรงเรียนที่มีคุณภาพ เป็นต้น

ดังข้อมูลที่ได้จากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง ที่หยิบยกมาเพียงบางส่วน ดังนี้

“การเมืองไทยในปัจจุบัน เป็นการเมืองแบบทุนนิยม เน้นในด้านเศรษฐกิจมากกว่า เพื่อปากท้องของประชาชน โดยออกมาในรูปแบบประชานิยม เช่น การให้ระดับชั้นประถมใช้แท็บเล็ต ในการเรียนการสอนหนังสือ การลดภาษีสำหรับคนที่ซื้อรถยนต์คันแรก การลดภาษีสำหรับคนที่บ้าน เป็นต้น เป็นการให้ระบบเศรษฐกิจเข้าไปช่วยนายทุนมากกว่าที่ช่วยเหลือประชาชนในชนบทอย่างมาก” (พระครูศรีธรรมารุช สิริมนูญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“พรรคการเมืองไทยในปัจจุบัน มีการยุบรวมพรรคเล็กๆ น้อยๆ เข้าด้วยเพื่อหวังผลทางการเมือง พรรคใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมาก ก็จะมีรายได้เปรียบในการจัดตั้งรัฐบาล และสามารถที่หลบหลีกการถูกตรวจสอบจากฝ่ายสภาได้ และขณะเดียวกันก็จะใช้นโยบายประชานิยมมอมเมาประชาชนให้หลงใหลในวัตถุนิยม จำพวกโทรศัพท์มือถือรถยนต์ เพื่อไม่ให้ประชาชนไม่สนใจการเมือง” (พระครูศรีธรรมารุช สิริมนูญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

“การเมืองไทยในปัจจุบัน มีความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เพราะทั้งผู้นำทางการเมือง ประชาชน สัมปรีชญาและหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยไปโดยสิ้นเชิง รวมทั้งยังขาดซึ่งคุณธรรมจริยธรรม มีแต่การแก่งแย่ง แข่งขันกันเพื่อให้มาซึ่งอำนาจและผลประโยชน์” (พระมหาสมพล ทุมมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเมืองของไทยเป็นการเมืองของพวกนายทุนที่มีเงินแต่ขาดอำนาจ มาเล่นการเมืองเพราะอยากมีอำนาจ และเมื่อได้ครองอำนาจทางการเมืองก็หวังที่จะได้ผลประโยชน์ในทางธุรกิจของตนด้วย” (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

“โครงสร้างของสังคมไทยเคยเป็นมาอย่างไร ปัจจุบันโครงการของสังคมไทยก็ยังเป็นอย่างนั้น คือยังเป็นโครงสร้างของคนรวย กับ คนจนเท่านั้น ชั้นกลางยังมีน้อย เมื่อคนรวยเป็นคนกลุ่มน้อยของสังคม และคนจนก็เป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม จึงทำให้เกิดความเลื่อมล้ำทางรายได้ เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพราะคนจน ยุ่งแต่เรื่องปากท้องของตนเอง ไม่มีเวลาสนใจเรื่องการเมือง เป็นช่องทางหรือเป็นโอกาสให้คนรวยเข้ามามีอำนาจเหมือนในอดีต เมื่อคนรวยมีอำนาจและอิทธิพลก็เกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นมาการเมืองไทยจึงอาจไม่ก้าวหน้าไปกว่าในอดีต” (พระมหาวิรัช ฐิตสุทโธ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

“ประชาธิปไตยของไทยตั้งแต่ปี 2475 เป็นการชิงสุกก่อนห่ามของกลุ่มการเมืองในอดีตที่อยากมีอำนาจในการปกครองประเทศ เพราะไปเห็นข้อดีของระบอบประชาธิปไตยที่ชาวยุโรปใช้ในการปกครองประเทศ แต่ไม่ได้ดูว่ามันเหมาะสมหรือถึงเวลาที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศไทยไปสู่การเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือยัง และเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว กลุ่มการเมืองเหล่านั้นก็ยังมีความขัดแย้งกันเอง เนื่องจากหาคนเหมาะสมที่ขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้นำประเทศไม่ได้ และอยากมีคนอยากเป็นแต่ไม่แสดงออกมาอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่อยากให้คนอื่นเป็น” (พระมหาสมพล ธมฺมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเมืองไทยในปัจจุบันใช้ระบบทุนนิยม ใช้นโยบายประชานิยมเป็นหลักในการหาเสียง แจกโน่นแจกนี้สารพัด มันก็เงินภาษีของประชาชน กลุ่มที่ได้รับการแจกตามนโยบายประชานิยมบางคนก็มั่งมีเงินทองแล้วก็ยังได้รับ ในขณะที่คนยากจนระบบทุนนิยมกลับเข้าไม่ถึง เพราะการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น นโยบายประชานิยมส่วนใหญ่จะตกอยู่เฉพาะกลุ่มคนที่เป็นคนของนักการเมืองหรือหัวคะแนนของนักการเมืองเท่านั้น” (พระมหาวิรัช ฐิตสุทโธ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

“ในประเทศไทยมีประชาชนกลุ่มเล็กๆ ที่เป็นนักธุรกิจและนักการเมือง ร่ำรวย มหาศาลติดอันดับโลก เมื่อคนส่วนใหญ่ 60% ของประเทศอยู่ในภาคเกษตรและยากจน มี การศึกษาน้อย หนี้สินรุงรัง โดยรัฐบาลแก้ไขปัญหาไม่ตกมาตลอด เช่นนี้แล้วเราจะแก้ไข ปัญหาเรื่องการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้งได้อย่างไร? จะเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร? เพราะการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้งเป็นรากเหง้าของความล้มเหลวของระบอบ ประชาธิปไตยที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจของคน 60% ของประเทศ” (พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริมณูญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่ไม่แสดงความคิดเห็น เพราะถือว่าการเมืองไม่ใช่กิจของ พระสงฆ์

เป็นกลุ่มที่ไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ โดยกล่าวเพียงว่า ไม่ใช่กิจของพระสงฆ์ที่ จะต้องให้ความสนใจมากนัก เพราะเป็นเรื่องของทางโลก เมื่อผู้สัมภาษณ์ได้พูดคุยและสนทนาไป เรื่อยๆ ท่านก็ให้ความเห็นว่า ท่านพระอยู่นอกเมือง(ชนบท) ห่างไกลจากชุมชนและความเจริญ การเมืองเข้ามาไม่ถึง และแม้จะเข้าถึงท่านก็ไม่ได้สนใจอะไรมากมาย การเมืองมีแต่ความวุ่นวาย มี แต่ความขัดแย้ง มีแต่การทะเลาะเบาะแว้งกัน คู่แต่การเมืองท้องถิ่นผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ ยังฆ่า กันตาย เพราะความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะกิเลส ที่อยู่ในตัวคน และท่านก็มีอายุเลยวัย ที่จะมานั่งสนใจการเมือง เอาเพียงว่า ทุกวันที่มีคนมาทำบุญที่วัด และนั่งวิจารณ์การเมือง ก็ยังต้อง ทะเลาะกัน เพราะความเห็นไม่ตรงกัน พระสงฆ์เองก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรในทางการเมือง วัดใน ชนบท ส่วนใหญ่จะอยู่แบบเรียบง่าย มีคนเฒ่าคนแก่มาทำบุญ เข้าพระสงฆ์ออกบิณฑบาต โปรด สัตว์ อยู่วัดก็ทำวัตร พูดคุยกับญาติโยมที่แวะมาเยี่ยม หรือทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นใน วันสำคัญๆ ทางศาสนา ส่วนเหตุผลที่ว่า ธรรมะกับการเมืองแยกกันไม่ได้ นั้น เจ้าอาวาสมีความเห็น ว่า อยู่ที่คนนำไปพระธรรมไปปฏิบัติ ไม่ได้อยู่ที่พระสงฆ์ ผู้นำก็คือพวกนักการเมืองทั้งหลาย พระสงฆ์มีหน้าที่เทศนาธรรมะให้พุทธศาสนิกชนฟัง และปฏิบัติตามศีล 227 ข้อเท่านั้น ส่วนทาง โลกเป็นเรื่องของคนนำธรรมะไปปฏิบัติ จะปฏิบัติอย่างไร ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง จะปฏิบัติอย่างไร ให้คนในสังคมอยู่อย่างสันติสุขเป็นเรื่องของผู้นำเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของธรรมะ

ดังข้อมูลที่ได้จากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง ที่หยิบยกมาเพียงบางส่วน ดังนี้

“การเมืองเป็นเรื่องของทางโลก ไม่ใช่กิจของพระสงฆ์ที่จะเข้ายุ่งเกี่ยว นอกจาก ฟังและดูจากข่าวเท่านั้น การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองแก่ประชาชนทั้งโดยผ่าน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและโดยตรง การเป็นสื่อกลางให้รัฐในการประชาสัมพันธ

การไปเลือกตั้งในทุกระดับแก่ประชาชน การเทศนาสั่งสอนผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นต้น เป็นบทบาทที่เกินเลยไปจากพระธรรมวินัย และกฎระเบียบข้อห้ามต่างๆทางสงฆ์ ” (พระอริการสุภาพ ธรรมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)

“การเมืองมีแต่ความขัดแย้ง วุ่นวาย ไม่สงบ นักการเมืองมีแต่กิเลส โลภ ไม่ค่อยมีจริยธรรม สนใจหรือไปยุ่งเกี่ยวเสียคนง่ายๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ อาจถูกนักการเมืองด่าได้ว่าไม่อยู่ส่วนพระ” (พระใบฎีกาภาส สมาจารี, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2555)

“อย่าถามเลยเรื่องการเมือง ขนาดคนมาทำบุญ คุยเรื่องการเมืองยังทะเลาะกันเพราะความเห็นไม่ตรงกัน โกรธเคืองกันเปล่าๆ” (พระอริการประดิษฐ์ อธิปญฺโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2555)

“การเมืองก็ส่วนการเมือง พระก็อยู่ส่วนพระ แต่ในตำบลเล็กๆ แบบนี้ มีแต่การจัดกิจกรรมของหน่วยงานท้องถิ่นที่มาจัดกิจกรรมสำคัญๆ ทางศาสนาเท่านั้น ไม่มีใครมาคุยเรื่องการเมือง นอกจากใช้วัดเป็นสถานที่เลือกตั้งเพียงอย่างเดียว” (พระปลัดน้อย กตุสาโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2555)

“จริงอยู่..ธรรมะกับการเมืองแยกกันไม่ออก เพราะผู้นำการเมืองที่ดี จะต้องมีความรู้ ธรรมะไว้สำหรับปกครองตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมะสำหรับผู้ปกครองที่ผู้ปกครองจะต้องนำไปปฏิบัติเพื่อสร้างสังคมให้ปกติสุข พระสงฆ์มีหน้าที่เพียงเทศนา และสั่งสอนให้คนในสังคมรู้จักคิดและนำไปปฏิบัติ พระสงฆ์ปฏิบัติตามศีล 227 ข้อ และต้องอยู่ในขอบเขตของพระธรรมวินัย กฎระเบียบต่างๆทางสงฆ์” (พระอริการสุภาพ ธรรมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)

ส่วนที่ 4 บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในแบบประชาธิปไตย

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย มีอยู่ 2 วิธีการด้วยกัน คือ

1. บทบาทอย่างเป็นทางการ
2. บทบาทอย่างไม่เป็นทางการ

1. บทบาทอย่างเป็นทางการ

1.1 กลุ่มบุคคลคนที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาท

กลุ่มคนที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาททั้งเรื่องพุทธธรรมและการเมือง กลุ่มตัวอย่างบางส่วนบอกว่า ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) คณะครู-อาจารย์และนักเรียน
- 2) ข้าราชการ / นักการเมืองท้องถิ่น
- 3) ประชาชนทั่วไป
- 4) พระและสามเณร

ตามคำสัมภาษณ์บางส่วนที่หยิบยกมาประกอบ ดังนี้

“การเทศนา สั่งสอน อบรมให้ความรู้แก่พุทธศาสนิกชนนั้น อาตมาแบ่งออกได้ 4 กลุ่ม คือ ครู และนักเรียน กลุ่มหนึ่ง ข้าราชการและ นักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มหนึ่ง ประชาชนทั่วไปกลุ่มหนึ่ง และพระภิกษุและสามเณร ทั้งนี้ที่แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม เพราะ วัดกระบี่น้อยเป็นวัดในจังหวัด และอยู่ใกล้สถานที่ราชการ เมื่อมีกิจกรรม ก็มักจะง่ายและสะดวกต่อการกิจกรรม” (พระครูวิมลธรรมคณี ยโลธโร, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2555)

“การอบรมเทศนาสั่งสอน อาตมานั้นไปที่ กลุ่มบุคลากรในโรงเรียนต่างๆ ในตัวเมืองจังหวัดกระบี่ นักการเมืองท้องถิ่นพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป” (พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริบุญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การอบรมเทศนาสั่งสอน และให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย อาตมานั้นที่กลุ่มครู อาจารย์และนักเรียน พระภิกษุและสามเณร เป็นหลัก เพราะ คนกลุ่มนี้อาตมาได้พบปะทุกวัน เมื่อไปสอนวิชาพระพุทธศาสนา ส่วนกลุ่มอื่นๆ เช่น นักการเมืองท้องถิ่นไม่ค่อยได้เทศน์ และอีกกลุ่มหนึ่งที่จะเทศน์ให้ฟังคือ ประชาชนทั่วไปและนักโทษ” (พระมหาสมพล ฐมฺมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“การเทศนาสั่งสอน เน้นไปที่กลุ่มคน 2 คือ นักเรียน และประชาชนทั่วไป นักเรียนนั้นจะเจอในช่วงวันสำคัญทางศาสนาที่ทางโรงเรียนจัดให้มาทำบุญ ส่วนประชาชนทั่วไปนั้นส่วนใหญ่เจอกันทุกวันพระ” (พระครูพิศาลพัฒนานานุตปรีณทุโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

“การเทศนาอบรม เน้นไปที่คน 3 กลุ่ม คือครู อาจารย์ นักเรียน นักการเมือง ท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป” (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

“การเทศนา อบรมสั่งสอน ไม่ได้เน้นที่กลุ่มหนึ่งกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะ เพราะวัดของ อาตมา อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง กิจกรรมทางวัดไม่ค่อยมี นอกจากงานทอดผ้าป่า หรือทอดกฐิน” (พระอธิการสุภาพ ธรรมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)

1.2 วิธีการที่ใช้ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ส่วนวิธีการที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การเทศนา การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ดังคำ สัมภาษณ์บางส่วนที่ได้ยกมาประกอบดังต่อไปนี้

“อาตมา เคยเข้าไปเทศนาให้นักโทษในเรือนจำฟัง นักโทษที่นั่นมีหลายจำพวก ทั้ง พวกที่กล้าและติดยาเสพติด พวกอาชญากรรม พวกนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชนต่างๆ ขณะที่อาตมาเทศนาก็มีบางคนสนใจ มีบางคนที่นั่งหลับไม่ยอมฟัง แต่มีนักโทษคนหนึ่งสนใจที่จะนั่งปฏิบัติธรรมและบอกว่าเขาเป็นนักโทษประหารชีวิต แต่ได้รับอภัยโทษ ให้เหลือจำคุกตลอดชีวิต เขาติดคุกมาแล้ว 9 ปี ตลอดเวลาเขาพยายามทำความดี ช่วยเหลืองานในเรือนจำ เพื่อหวังจะได้พ้นโทษและออกไปใช้ชีวิตข้างนอกเร็วๆ ก่อนหน้าที่เขา จะต้องโทษ เขามีตำแหน่งเป็นนายกท้องถิ่น เขาบอกว่า ความโลภ ความอยากมีอยากได้ ความหลง ทำให้ต้องติดคุก ในข้อหาจ้างวานฆ่าผู้อื่น ตลอดเวลาที่อยู่ในคุก เขาไม่มีความสุขเลย ผิดกับตอนเป็นนายกฯ อยู่ในคุกญาติพี่น้องก็ยิงเอาเรื่องภายนอกมาระบายให้ ฟัง เรื่องที่เราติดคุกเราก็ทุกข์อยู่แล้ว ยังเอาเรื่องครอบครัวมาระบายให้ฟัง ทั้งๆ ที่รู้ว่าติดคุก ออกไปไม่ได้ เกิดความเครียด แต่เคยคิดฆ่าตัวตาย จนกระทั่งอาตมาไปเทศน์และให้นั่งปฏิบัติธรรม หลังจากนั้นเป็นต้นมา เขามีความรู้สึกว่าความรุ่มร้อนใจค่อยหายไป ไม่ สนใจกับปัญหาภายนอก เขาได้พบกับสังขธรรมว่า ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ มัน เกิดจากกิเลส ตัณหา ความโลภ ความอยากมีอยากได้ ความลุ่มหลง จนนำไปสู่การ ตัดสินใจที่ผิดพลาด หากเขามีสติ รู้จักยับยั้งชั่งใจในเรื่องของกิเลส ตัณหา เขาคงไม่ต้องมา ติดคุกแบบนี้” เขาบอกว่า ช่วงที่เขาดำรงตำแหน่งเป็นนายกฯ มีผู้ประกอบการต่างๆ มากมายเสนอเงินเปอร์เซ็นต์ในจำนวนที่สูง เพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้โครงการก่อสร้าง เขา

รับเงินมาแล้ว และผู้ประกอบการดังกล่าวก็ได้งานตามที่ตกลง แต่งานที่เขาทำไม่ตรงกับมาตรฐานที่ท้องถิ่นกำหนดไว้ ผู้ประกอบการก็ไล่บี้กับเขาให้เขาเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานจ้าง ซึ่งก็ได้แก่ ช่างควบคุมงานก่อสร้าง คณะกรรมการตรวจรับงานจ้าง มาเจรจา แต่ไม่มีใครเห็นด้วยกับเขา ผู้ประกอบการก็บีบเขา จนในที่สุดก็หาทางออกด้วยการจ้างมือปืนไปยิงคนที่เป็นประธานตรวจการจ้างงานรับจ้าง ซึ่งเป็นผู้ที่ยืนยันที่จะไม่ตรวจรับงาน โครงการนั้น แต่เขาก็หนีไปไม่พ้น ถูกจับได้ และต้องโทษประหารชีวิต ในคุก หลังจากเขาได้ฟังเทศน์ที่อาตมาไปเทศนาให้ฟัง ทำให้เขาได้พบกับชีวิตใหม่ เขาได้พบกับแสงสว่างเมื่ออาตมาเทศนาเรื่อง โลกธรรม 8 และให้นั่งปฏิบัติธรรม เขาตั้งใจว่า เมื่อออกจากคุกไปเขาจะบวชและจะไม่ยอมสึก ซึ่งอาตมาเห็นว่า เขาได้พบแล้วว่า ชีวิตที่ถูกต้องนั้น คือ ชีวิตที่ปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลและธรรม นักการเมืองทุกคน ไม่ว่าจะระดับไหน ลองได้เข้ามาเล่นการเมือง จนได้เป็นผู้บริหารองค์กร ที่มีทั้งเงินและอำนาจ ย่อมที่จะหลงระเริง แม้แต่ข้าราชการระดับผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผู้กำกับฯ ก็ยังเกรงใจ มาขอเงินจากหน่วยงานของเขา ทำให้ความคิดที่จะทำอะไร ที่ขัดต่อศีลธรรมได้โดยไม่ละลาวยายแก่ใจ การที่นักโทษคนนี้ได้ระบายให้อาตมาฟัง ทำให้มองเห็นได้ว่า มนุษย์เราไม่ว่าจะเป็นชนชั้นใด หากยึดถือธรรมะเป็นวิถีปฏิบัติ ย่อมพ้นจากความทุกข์เสมอ ตัวอย่างของนักโทษคนนี้ เป็นอุทธาหารณ์ได้เป็นอย่างดี ของการเป็นนักการเมืองที่ไม่รู้จักระงับกิเลส ตัณหา” (พระมหาสมพล ฐมมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“วัดบางโทน เป็นวัดที่อยู่นอกเมืองค่อนข้างไปในชนบท ชุมชนมีความเข้มแข็งกันพอสมควร ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน หากวันพระก็จะมีคนนำข้าวปลาอาหารมาทำบุญ ในช่วงสงกรานต์ชุมชนก็จะมาจัดงานสงกรานต์ที่วัด มีการแข่งขันการทำอาหาร โดยใช้หม้อดินแบบโบราณ บางครั้งก็มีการนัดชาวบ้านมาทำประชามตำบล และมีการนิมนต์อาตมาเข้าร่วมกิจกรรมเสนอความคิดเห็นว่าควรจะพัฒนาตำบลนาเหนือไปในทางทิศใด ทางวัดต้องการให้ท้องถิ่นพัฒนากิจกรรมใดเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมของวัด บางครั้งวัดก็ถูกใช้เป็นสถานที่เลือกตั้งทางการเมือง บางครั้งก็ใช้วัดเป็นสถานที่รณรงค์ในการรักษาป่าอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยเพราะวัดกับธรรมชาติเป็นสิ่งที่คู่กัน ชุมชนนิยมนำปลาปล่อยหลังวัด นิยมปลูกต้นไม้ เพื่อให้เกิดความร่มรื่น โดยให้วัดเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทั้งหลาย” (พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปรีนทุโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

“ อาตมาเคยได้รับนิมนต์จากคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดกระบี่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ไปเทศน์ให้นักการเมืองฟัง ตามโครงการสมานฉันท์ก่อนที่จะมีการลงคะแนนเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของท้องถิ่นทุกคนมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักแพ้ รู้จักชนะ เพราะนักการเมืองของบ้านเราสมัยนี้ ไม่ได้อยู่ในกรอบ ในธรรม เมื่อรู้ว่าแพ้ ก็เป็นขี้แพ้ขวนตี คนที่ชนะก็ไม่สนใจทำหน้าที่ของตนปล่อยปละละเลย ไม่สนใจลูกบ้านที่เลือกตั้งตนเองเข้ามาทำหน้าที่แทน นักการเมืองท้องถิ่นบางคนทีชนะการเลือกตั้ง ไม่ใช่มีนโยบายหรืออุดมการณ์ที่ดีอะไร แต่ชนะเพราะญาติพี่น้อง เพื่อฝูงเยอะ ความจริงไม่มีความรู้อะไร เมื่อเข้าไปทำหน้าที่ก็ไม่รู้กฎระเบียบ ไม่รู้กฎหมาย เอาแต่กฎของกูอย่างเดียว การทะเลาะเบาะแว้ง ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น เมื่ออาตมาเทศน์ให้นักการเมืองท้องถิ่นเหล่านี้ฟัง อาตมาก็ไม่รู้เหมือนกันว่าเขาก็นำไปคิดและนำไปปฏิบัติหรือเปล่า หรือฟังตรงนี้ก็ทิ้งไว้ตรงนี้ เพราะหลังจากมีการเลือกตั้งกันไป ก็มีการยิงกันตายบ้าง มีความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์บ้าง มันทำให้อาตมาคิดว่า หากอาตมาเทศนาดีสักแค่ไหน หากจิตใจ หรือจิตสำนึกในเรื่องส่วนรวมของการเป็นผู้นำ หรือ นักการเมืองไม่มี หรือ ทั้งผู้นำและนักการเมืองไม่อาจปฏิบัติตามธรรมเทศนานี้ได้ การเทศนาที่ไร้ประโยชน์ เพราะธรรมเทศนาที่อาตมาได้เทศนาไป ตรงกับวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการให้การเมืองเกิดสมานฉันท์” (พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริบุญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“ การเทศนาให้ข้าราชการ และนักการเมืองฟังจะมีความแตกต่างกันมาก หากเป็นข้าราชการจะเน้นไปทางพิธีกรรมทางศาสนา การเทศนาจะเน้นไปในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักธรรม ส่วนการเทศนาให้นักการเมืองฟังจะเน้นไปในเรื่องการเมือง โดยเฉพาะการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่นักการเมืองมาจากการเลือกตั้ง จะต้องตระหนักถึงอะไรบ้าง จะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะครองใจประชาชนได้ และการเทศนาให้นักการเมืองท้องถิ่นฟัง จะเน้นไปถึงความรู้ ความเข้าใจของนักการเมืองที่มาจากการกระจายอำนาจ” (พระมหาสมพล ธมฺมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

2. บทบาทอย่างไม่เป็นทางการ

บทบาทอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุยแบบการหารือ ระบายความรู้สึกที่ชอบไม่ชอบ โกรธแค้น และไม่พอใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และต้องการให้ฝ่ายที่ตนไม่ชอบถูกกระทำ หรือถูกโต้ตอบอย่างสาสม โดยเฉพาะในช่วงที่เหตุการณ์บ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง มีการ

ชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อสีต่างๆ มีความขัดแย้งระหว่างประชาชนออกเป็น 2 ฝ่าย ขึ้นในประเทศนั้น มีทั้งบุคคลที่เป็นลูกศิษย์ของผู้ให้สัมภาษณ์ และบุคคลที่เข้ามาเยี่ยมเยียน ได้มาพูดคุย และบางคนก็เป็น หนึ่งในกลุ่มคนที่เข้าร่วมขบวนการ การพูดคุยได้คุยกันถึงปัญหาบ้านเมืองที่ใกล้ถึงขั้นวิกฤตต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน การแสดงความเกลียดชัง และพร้อมที่จะทำลายฝ่ายตรงข้ามได้ตลอดเวลา ขณะที่อีกฝ่ายมีชัยต่อการขับไล่อดีตผู้นำประเทศได้สำเร็จ กลุ่มคนอีกฝ่ายก็ออกมาชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลฝ่ายตรงกันออกไป เพราะ เป็นรัฐบาลที่ไม่ชอบธรรม ไม่จับคนผิดมาลงโทษ ปล่อยให้มีการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์

จากการพูดคุยเช่นนั้น ทำให้เข้าใจได้ว่า ลูกศิษย์และคนที่มาพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่าง ยังไม่ มีเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ ไม่เข้าใจในหลักกาลามสูตร แต่เป็นการหลงเชื่อ โดยไม่คิดไตร่ตรอง และเป็นการหลงเชื่อเพราะไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คิดว่า การเมือง เมื่อไม่มีความชอบธรรมก็ต้องใช้กฎหมายแทนกฎหมายจึงจะชนะ และกลุ่มตัวอย่างได้อธิบายให้เขาฟังว่า การแสดงถึงความรักและหวงแหนประเทศชาตินั้น ไม่ใช่เป็นการสร้างความวุ่นวายให้เกิดขึ้นในประเทศ เพราะมีคนเดือดร้อนหลายคน และอธิบายว่าประเทศไทยมีการปกครองประเทศในรูปแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งระบอบการปกครองเช่นนี้ของประเทศไทย แตกต่างไปจากธรรมเนียมการปกครองแบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ที่จะมี อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน และพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขแต่ในทางพิธีการ ทั้งนี้เพราะพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยทรงมีพระราชอำนาจทางการเมืองเกินกว่าที่เป็นในประเทศประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญประเทศอื่น เช่น ทรงสามารถแสดงพระราชดำรัสสด, บริหารงานสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งต่างๆ เช่น องคมนตรี โดยไม่มีผู้สนองบรมราชโองการ

กลุ่มตัวอย่าง ได้อธิบายถึงลักษณะของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยว่าจะต้องเคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล จะต้องรู้จักการประนีประนอม ต้องมีระเบียบวินัย ต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ต้องมีจิตสำนึกว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและประเทศเป็นของคนทุกคน ต้องประพฤติตนเป็นพลเมืองดี ช่วยกันรักษาสมบัติของส่วนรวมหรือสมบัติของสาธารณะ ต้องเป็นคนหนักแน่นไม่หุนเหว มีทรศนะที่ดีต่อคนอื่น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย

การเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีอุดมการณ์มีหลักการของระบอบประชาธิปไตย มีวัฒนธรรม จึงจะทำให้เราเข้าใจการเมืองในบ้านเมืองของเราได้อย่างแท้จริง

การไปชุมนุมประท้วงและทำลายทรัพย์สิน สร้างความเดือดร้อนให้กับอีกหลายๆ คน ไม่ได้ว่าเป็นประชาธิปไตย ประชาธิปไตยต้องสู้ด้วยหลักการ ด้วยเหตุผล

ส่วนเหตุที่ทำให้บ้านเมืองของเราเป็นเช่นนี้ ก็เพราะผู้นำของเรา ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นักการเมืองจะรู้เพียงว่า การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ เป็นเรื่องของผลประโยชน์ ใครมีอำนาจย่อมต้องมีอิทธิพล ซึ่งเป็นการเข้าใจผิด

ดังคำสัมภาษณ์ที่หยิบยกนำมาประกอบเพียงบางส่วนดังต่อไปนี้

“มีลูกศิษย์มาคุยให้ฟังเหมือนกัน เรื่องความขัดแย้งของประชาชนสองกลุ่ม และจากการติดตามข่าวทุกวัน แม้จะอยู่ในโลกของพระ ก็เข้าใจได้ว่า บุคคลเหล่านั้นไม่ได้มีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยเท่าไรนัก หากเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยคงไม่มีเหตุการณ์นี้เกิดขึ้น” (พระครูศรีธรรมมาวุธ สิริมนุญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“บางครั้งมีชาวบ้านใกล้เคียงที่วัดมาแวะเยี่ยมเยียน นั่งพูดคุยถึงเหตุการณ์บ้านเมือง ที่มีแต่ความขัดแย้ง อยากเข้าร่วมเพราะไม่อยากจะฝ้ายที่ตนไม่ชอบ ได้เป็นรัฐบาล อาตมาได้ชี้แนะไปว่า หากเขาเข้ามาถูกต้องตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย ย่อมเป็นสิทธิอันชอบธรรมของเขาคงจะได้เป็นรัฐบาล และเมื่อเป็นรัฐบาลแล้วบริหารประเทศไม่ดี ประชาชนที่เลือกตั้งเขาย่อมมีสิทธิตรวจสอบและถอดถอนเขาตามขั้นตอนของกฎหมายที่กำหนด” (พระสมุห์ธีระเทพ ญาณวิโร, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2555)

“มีลูกศิษย์ที่เข้าร่วมกับกลุ่มผู้ชุมนุม กลับมาเล่าให้ฟัง และเคยชวนอาตมาเข้าร่วมชุมนุมด้วย เพราะเห็นว่าฝ้ายตรงข้ามก็มีพระเข้าร่วมด้วยเหมือนกัน อาตมาก็บอกว่า เข้าร่วมเพื่ออะไร เข้าร่วมแล้วเหตุการณ์ทั้งหมดจะยุติไหม เข้าร่วมแล้วทำให้คนอื่นเดือดร้อนไหม แล้วมีใครออกมาสรรเสริญอาตมาที่เข้าร่วมชุมนุมหรือเปล่า และได้สอนไปว่า หากเขาเข้าใจในหลักการประชาธิปไตย รู้จักหลักกาลามสูตร เขาจะรู้ว่า ไม่สมควรที่จะไปแสดงซึ่งความรุนแรงเช่นนั้น” (พระครูพิศาลพัฒนานุยุตปุรินทุโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555)

“ลูกศิษย์ที่เข้าร่วมขบวนการบอกว่า เขาไม่พอใจที่เห็นรัฐบาลปล่อยคนอีกกลุ่ม คูหมิ่นพระมหากษัตริย์โดยไม่จัดการอะไร อาตมาก็บอกว่า เข้าใจว่าประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ใหม ภาพที่เราเห็นพระองค์เหนื่อยเพื่อประชาชน ทำเพื่อประชาชนตลอดมา ก็จริง แต่เขาเหล่านั้นไม่ได้รับรู้ความจริงไปมากกว่าความคิดที่จะล้ม

ล้างสถาบัน เพราะคิดว่าระบอบการปกครองอื่นน่าจะดีกว่าระบอบนี้ ซึ่งการจะเปลี่ยนระบอบการปกครองจะต้องมีการสำรวจ มีการทำวิจัย มีการให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่จะเปลี่ยนแปลงกันง่ายๆ เพราะเราเปลี่ยนแปลงการปกครองกันง่ายๆ ในพ.ศ. 2475 มิใช่หรือ จึงทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาอยู่ ทุกวันนี้ เพราะประชาชนไม่รู้เรื่อง ประชาชนไม่เข้าใจ ความต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นความต้องการของคนกลุ่มๆ เดียว แต่ประชาชนอีกหลายล้านคนยังไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ” (พระครูสุวิมลธรรมานุกูล จิตศิริ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2555)

“มีชาวบ้านที่มาทำบุญในวันพระ หลังจากเพลแล้วก็มีการพูดคุยกันเรื่องการเมือง ก็มีการวิพากษ์วิจารณ์กันไป และรู้อยู่แล้วว่า การเมืองทางภาคใต้นั้น ต้องพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้น และชาวบ้านภาคใต้ก็เทิดทูลพระมหากษัตริย์ยิ่งกว่าสิ่งใด ใครจะมาล้มล้างความคิดมาก คนเฒ่าคนแก่ ที่นั่งคุยเรื่องการเมือง อาตมา มองแล้วก็นึกว่า เขาขาดความเข้าใจซึ่งระบอบประชาธิปไตย เมื่อร่วมวงสนทนากับเขาก็ให้ความรู้เรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และบอกว่า สังคมไทย มีศูนย์รวมจิตใจอยู่ 3 อย่าง คือ ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ขณะนี้ศาสนาพุทธในประเทศไทยตกต่ำ เพราะมีพระสงฆ์กระทำตัวเองส่วนหนึ่ง เพราะมีพวกปลอมตนเป็นพระสงฆ์เพื่อมิฉ้อฉลอย่างหนึ่ง ชาติไทยขณะนี้ เป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจของต่างประเทศ เพราะรัฐบาลไปกู้เงินต่างประเทศมากเกินไป คงเหลือพระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันสุดท้าย ที่ยังเป็นศูนย์รวมของจิตใจอยู่ เมื่อสถาบันสุดท้ายกำลังถูกทำลาย ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องปกป้อง แต่การปกป้องตามหลักการของประชาธิปัตย์ มันคนละเรื่องการปกครองการใช้กฎหมาย ทุกคนจะต้องไปศึกษาถึงหลักการหรือวิถีชีวิตแบบประชาธิปัตย์เสียก่อนจึงเข้าใจถึงความขัดแย้งนี้ได้” (พระมหาสมพล ชุมมวิคโก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

ส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

สำหรับปัญหาและอุปสรรค ที่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างประสบนั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับการวางตัวเพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่ก็เกินไปอย่างยากลำบาก เพราะลูกศิษย์บางคนเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ลูกศิษย์บางคนที่มารับใช้ใกล้ชิด ก็เห็นว่าเป็นคนดี อยากให้ลงเล่นการเมือง เพราะเชื่อว่าสามารถทำประโยชน์ให้กับคนในสังคมได้บ้าง แต่บางคนก็ไม่อยากสนับสนุน เพราะเห็นว่าในขณะที่ยังไม่มีตำแหน่งใดๆ ทางการเมือง ยังวางท่าขนาดนี้ หากได้เป็น ประชาชนคงเดือดร้อน

จึงทำให้มีคนนำไปวิพากษ์วิจารณ์เรื่องความเหมาะสมในการวางตัวทางการเมือง ดังคำสัมภาษณ์ที่ได้หยิบยกมาเป็นตัวอย่าง ดังนี้

“ อาตมาเป็นเจ้าอาวาสวัด ที่เรียกว่าอยู่ในเขตชนบท ห่างไกลจากเมือง แต่ก็มีลูกศิษย์ลูกหา ที่เขานับถือเข้ามาแวะเยี่ยม พุดคุย หรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับการลงสมัครรับเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น ความจริงลูกศิษย์คนนี้เป็นรักใคร่ชอบพอ มีคนในพื้นที่รู้จักพอสมควร เป็นคนดี อาตมาก็เห็นว่าน่าจะได้ดีกว่าคนเก่า ที่มีแต่เสียงวิพากษ์วิจารณ์ไปในทางไม่ดี ชาวบ้านก็น่าจะลองเปลี่ยนผู้นำใหม่ เพื่อจะได้คนดีมาบริหารกิจการบ้านเมือง ให้ตำบลของเรามีอะไรดีขึ้น ไม่ใช่ทำแต่ถนนลูกรัง หรือจะเข้ามาจัดระเบียบวัด โดยที่ไม่ได้มีการพุดคุยว่าจะระเบียบวัดเรื่องอะไร เมื่อรู้ว่าอาตมาสนับสนุนลูกศิษย์ให้ลง ก็มีเสียงจากผู้นำคนเก่าว่าอาตมาวางตัวไม่เป็นกลาง ไม่อยู่ในส่วนของพระ ซึ่งความจริงมันไม่ใช่ อาตมาสนับสนุน แต่เห็นว่า ถ้าได้ผู้นำที่เป็นคนดี คนเก่ง ชาวบ้านก็ควรจะลองเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของตำบลดู” (พระอธิการสุภาพ ธรรมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)

“เวลาที่มีการเลือกตั้งท้องถิ่นกันที คนก็เข้ามาหา ขอให้ช่วยสนับสนุน เพราะเห็นอาตมามีลูกศิษย์ลูกหา เยอะ ให้ช่วยเป็นหัวคะแนนให้หน่อย แต่อาตมาเห็นว่าการที่นักการเมืองได้รับเลือกตั้งเข้ามา ควรให้ประชาชนได้เป็นผู้ตัดสินใจ จะให้อาตมาเข้าไปยุ่งเกี่ยวข้องออกนอกหน้านั้นไม่ได้ ก็ถูกต่อว่าต่อขานหาว่าวางตัวไม่เหมาะสม ที่นักการเมืองคนอื่นอาตมายังให้ความสำคัญ แต่ทีของเขา อาตมาปฏิเสธ ซึ่งการที่อาตมานั่งพุดคุยกับนักการเมืองมันเป็นเรื่องปกติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และอาตมาก็ไม่รู้ว่าใครเป็นคู่แข่งของใคร เขามาหาอาตมาก็คุยทุกคนและแนะนำได้เท่าที่แนะนำ ที่ลูกศิษย์ลูกหาของอาตมาเป็นหัวคะแนนให้ก็เป็นเรื่องของเขา เขาอาจรู้จักชอบพอกันเป็นการส่วนตัวก็เป็นเรื่องของเขา พวกเขามาที่วัดเจอกันเขาก็ต้องพุดคุยกันเป็นธรรมดาของคนรู้จักกัน” (พระครูศรีธรรมราช สิริมบุญโญ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2555)

“บางที อาตมาจะเทศนาอะไรที่เกี่ยวกับการเมือง ในลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองของไทย จะบอกว่่านักการเมืองคนนั้น คนนี้ไม่ดี เป็นเพราะอะไร ขาดหลักธรรมอย่างไรทำไมเขาจึงเป็นเช่นนั้น มันก็เป็นอะไรที่มันยากมากที่จะไปวิพากษ์วิจารณ์กันตรงๆ เพราะอาตมาเคยถูกถามชนิดที่ตอบไม่ถูก เพราะไม่นึกว่า คนไทย

แต่ๆ จะถามเอาตามแบบนั้น คือ เขาถามว่าเป็นพระทำประโยชน์หรือตอบแทนอะไรให้กับชาวบ้านที่ให้ข้าวกินบ้าง นอกจากออกไปขอข้าวชาวบ้านกิน อยู่วัดทำอะไร นิ่งๆ นอนๆ เท่านั้นใช้ไหม” (พระมหาวิรัช จิตสุทโธ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา เรื่องการวางตัวของพระสงฆ์นั้น กลุ่มตัวอย่างบอกว่า พระธรรมวินัย นั้น เหมือนกฎหมายที่ใช้ในการปกครองหมู่สงฆ์ เสรสมาคมก็เหมือนรัฐสภา ที่ออกกฎหมาย เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสงฆ์ การที่จะให้พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาททางการเมืองที่เหมาะสม เสรสมาคมจึงควรออกกฎระเบียบในทางที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการส่งเสริมการเมืองในระบบประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตย ก็ยึดหลักเหตุผลและกฎธรรมชาติของมนุษย์เช่นเกี่ยวกับพุทธศาสนา ดังคำสั่งสัมภาษณ์ที่หีบขกมาตัวอย่างดังนี้

“อยากให้เสรสมาคมออกกฎระเบียบปฏิบัติในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เพราะประชาธิปไตยมีหลักพื้นฐานที่สอดคล้องกับหลักพื้นฐานของพุทธศาสนา” (พระมหาวิรัช จิตสุทโธ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2555)

“พระสงฆ์ควรปรับวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยผ่านกลุ่มตัวแทนนักเรียน และการเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” (พระอธิการสุภาพ ทุมมปาโล, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2555)